

Hvorfor misbruger forældre deres børn seksuelt?

Janny Munk Larsen
Studienr.: 20071356

10. semester, Psykologi
Speciale

Opgavens samlede antal tegn: 128.893
Svarende til antal normalsider: 53,7

Vejleder: Mogens Jensen
Aalborg Universitet, 31. maj 2013

Speciale

Aalborg Universitet
Psykologi, 10. semester

Titel:

Hvorfor misbruger forældre deres børn seksuelt?

Vejleder: Mogens Jensen

Afleveret og underskrevet 31. maj 2013

Janny Munk Larsen

Abstract

The aim of this Master's Thesis is to examine *why parents sexually abuse their children*. Specifically, the purpose is to create knowledge about the issue relevant to the people dealing with it on a daily basis, such as teachers, social pedagogues, social workers, and psychologists.

In order to achieve these aims the Thesis first explores the historical development and scope of sexual abuse. Next, the issue is illuminated from three theoretical perspectives, each including various psychological theories contributing to a comprehensive view on the issue. Firstly, sexual abuse is placed in an individual-oriented perspective, examining individual factors contributing to parents sexually abusing a child, such as gender and the child in question. Secondly, sexual abuse is viewed in a family-oriented perspective, elucidating family related parameters involved, such as boundary issues, step parents and economic status. Thirdly, a societal perspective is employed, exploring the elements of taboo and reluctance, gender roles and societal development and their influence on parental sexual abuse. The three theoretical perspectives has different answers to the problem, and each theoretical perspective are discussed in order to obtain the most comprehensive understanding of why parents abuse their children.

In addition, the Thesis includes a practice-oriented perspective on the issue, comparing the knowledge subtracted from the three theoretical perspectives with material drawn from semi-structured qualitative research interviews with two different social workers. This with the aim of exploring whether theory and practice are consistent. The possible causes for sexual abuse are finally synthesized in an illustrative model, thus creating an overview of the individual, familial and societal factors possibly playing a role in parental sexual abuse.

The synthesis aims to provide an overview of the risk factors that exist in the individual, the family and society. The synthesis highlights the fact that no single risk factor or perspective serves as a sufficient explanation of why parents sexually

abuse their own child. Rather so, different factors relating to the parents and/or the child, the family as a whole as well as society, in sum may explain why some parents sexually abuse their own child. It can be concluded that the causes of parental sexual abuse are thus not clear-cut, but rather multifactorial.

Indholdsfortegnelse:

Indholdsfortegnelse:	1
1 Indledning:	4
1.1 Problemformulering:.....	5
1.2 Begrebsafklaring:	5
1.3 Disposition:.....	6
2 Historisk overblik og problemets omfang:	7
2.1 Historik:	7
2.2 Omfang.....	8
3 Metode:	13
3.1 Valg af perspektiver:	13
3.2 Valg af teorier:.....	13
3.3 Specialets videnskabsteoretiske observans:.....	14
4 Seksuelt misbrug i et individorienteret perspektiv:	15
4.1 Den mandlige krænker:.....	15
4.2 Den kvindelige krænker:	17
4.3 Faktorer ved barnet:	18
4.4 Diskussion af det individorienterede perspektiv:	19
4.5 Første delkonklusion:	22
5 Seksuelt misbrug i et familieorienteret perspektiv:	23
5.1 Incestfamilien:.....	24
5.1.1 Familier med grænseproblemer til omverdenen:	25
5.1.2 Familier med grænseproblemer generationerne imellem:	26
5.1.3 Familier med interpersonelle grænseproblemer:.....	26
5.1.4 Familier med intrapsyriske grænseproblemer:	27
5.2 Faktorer i familien:	27
5.2.1 Stedforældre:	28
5.2.2 Økonomi:.....	29
5.2.3 Forældrenes umodenhed:	30
5.3 Hvorfor den anden forælder ikke griber ind?	31
5.4 Diskussion af det familieorienterede perspektiv:	32

5.5 Anden delkonklusion:.....	35
6 Seksuelt misbrug i et samfundsorienteret perspektiv:	36
6.1 Tabu og berøringsangst:.....	37
6.2 Kønsroller:	37
6.2.1 Drengene som ofre:	38
6.2.2 Kvinder som krænkere:	38
6.2.3 Samfundets kvindemyte:	39
6.2.4 Kønsforskelle i reaktionsmåder hos børnene:	41
6.3 Øvrige faktorer i samfundet:.....	42
6.3.1 Samfundets udvikling:.....	42
6.3.2 Fagfolk:	43
6.3.3 Samfundets uklare forventninger:	45
6.4 Diskussion af det samfundsorienterede perspektiv:	45
6.5 Tredje delkonklusion:.....	48
7 Seksuelt misbrug i et praksisorienteret perspektiv:	50
7.1 Design:.....	50
7.1.1 Informanter:	50
7.1.2 Området:	50
7.1.3 Interviewet:	51
7.1.4 Videnskabsteoretisk observans:	51
7.2 Individuelle årsager:.....	51
7.3 Familiemæssige årsager:.....	52
7.4 Samfundsmæssige årsager:	54
7.5 Uoverensstemmelser mellem teori og praksis:	55
7.6 Kritisk forholdet til interviewene:	56
7.7 Fjerde delkonklusion:	58
8 Syntese:	59
8.1 Syntesemodellen:.....	59
8.2 Anvendelsesperspektiv:	62
9 Kritisk forholdet til specialet:	63
9.1 Validitet:	64
9.2 Reliabilitet:	65

10 Konklusion:	66
Referenceliste:	69
Bilagsoversigt:	72

1 Indledning:

De der begår seksuelle overgreb mod børn er alle mænd, som ikke selv har børn. Mændene er tilbagestående rent intelligensmæssigt, de er unormale, sygelige og perverse. De kan ikke styre deres seksuelle lyster, og formår derfor ikke at have et normalt forhold til en voksen kvinde, hvorfor de bliver nødt til at få tilfredsstillet deres enorme seksuelle behov ved at misbruge mindreårige piger, som de ikke kender i forvejen. Da der heldigvis ikke findes ret mange af den slags mænd, er der heller ikke ret mange piger, der bliver udsat for seksuelt misbrug!

En sådan opfattelse var den dominerede i Danmark i slutningen af 1970'erne (Gram 2000a:22). Vi synes det er afskyeligt at tænke på, og derfor vil vi heller ikke tale om det eller erkende omfanget af seksuelt misbrug (Seidel 1995:150). Vi kaldte denne mand for børnelokker, og undgik derved at forholde os til det virkelige problem (Gram 2000b:9). I dag har vi heldigvis mere viden på området, og vi ved det ikke kun er mænd der ses i krænker rollen, men også kvinder og børn. Vi ved også, at det ikke kun er piger der misbruges, men ligeledes drenge. Vi ved, at krænkeren ikke altid er en intellektuelt tilbagestående enlig mand eller kvinder, men kan også være en velfungerende familiefar eller mor, som er i et forhold med en jævnaldrende voksen, og som selv har børn. Endelig ved vi, at ofrene for seksuelt misbrug langt fra altid er tilfældige ofre, som krænkeren ikke kender i forvejen. Blandt mændene er det faren og stedfaren, der begår de fleste seksuelle overgreb mod børn, når overgrebene finder sted inden for familien (Seidel 1995:152). Blandt de kvindelige krænkere, som omfatter overgreb begået indenfor og udenfor familien, er det gruppen af mødre, der begår de fleste overgreb (Gram 2000a:27). Seksuelt misbrug er groft omsorgssvigt, som har alvorlige konsekvenser for barnet og dets udvikling. Jo tættere barnet er knyttet til krænkeren, desto større er barnets traume og oplevelse af svigt (Strange 1998:5). Som en konsekvens af heraf, må svigtet være størst, når det er forældrene, der misbruger barnet seksuelt, og måske endnu større, når det er moren der begår overgrebene. Formålet med specialet er at undersøge, hvad det er for faktorer der gør, at forældre bringer sig selv i en krænker rolle, og forvolder sit eget barn skade, ofte igennem en årrække, ved at misbruge det seksuelt.

1.1 Problemformulering:

Hvorfor misbruger forældre deres børn seksuelt?

Specialets formål er at undersøge, hvilke forhold der har betydning for, at forældre misbruger deres børn seksuelt. I forsøget på at finde årsagen hertil, vil problemet blive belyst med udgangspunkt i tre forskellige perspektiver;

1. et individorienteret perspektiv på, hvorfor forældre misbruger deres børn seksuelt,
2. et familieorienteret perspektiv på, hvorfor forældre misbruger deres børn seksuelt, og
3. et samfundsorienteret perspektiv på, hvorfor forældre misbruger deres børn seksuelt.

1.2 Begrebsafklaring:

Omsorgssvigt er et 'paraplybegreb', der omfatter vanrøgt, fysiske overgreb, psykiske overgreb og seksuelle overgreb (Killén 2010:32). Omsorgssvigt dækker over, "at forældre eller de personer, der har omsorgen for barnet, påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorligt, at barnets fysiske og/eller psykiske sundhed og udvikling er i fare" (Killén 2010:32). Seksuelle overgreb eller seksuelt misbrug, seksuelle krænkelser samt seksuelt grænseoverskridende handlinger, som det også kaldes, er alle sammen former for omsorgssvigt, og dækker over;

"børn, der af voksne omsorgspersoner involveres i seksuelle aktiviteter, som de ikke er udviklingsmæssigt modne til, hverken i følelsesmæssig eller seksuel henseende. Børnene er ikke i stand til at forstå og fornemme rækkevidden af disse aktiviteter; de er derfor heller ikke i stand til at give et kvalificeret samtykke til at deltage i dem" (Killén 2010:51).

I specialet omfatter voksne omsorgspersoner forældre eller andre, som udfylder en forælderrolle for barnet, hvilket også involverer sted- eller papforældre. Det vil sige mennesker, som barnet er afhængig af, både i forhold til at få dækket fysiske om-

sorgsbehov, men også i forhold til at få dækket følelsesmæssige behov. Specialet har fokus på, at krænkeren, det vil sige den forælder der udsætter barnet for krænkelser (Gram 1992:441), både kan være faren, men også moren. Formålet med dette er at imødekomme den meget stereotype og forældede opfattelse af, hvem der misbruger børn seksuelt, jf. indledningen.

Den seksuelle aktivitet der finder sted inden for familien mellem forældre og barn kaldes også for incest, og er *"et juridisk begreb der anvendes om den seksuelle aktivitet der foregår med en slægtning i nedstigende linje"* (Gram 2000b:108). Incest dækker også over seksuelle overgreb begået af andre familiemedlemmer, og omfatter derfor ikke kun forældrenes seksuelle misbrug af barnet. Det seksuelle misbrug spænder vidt, og dækker over verbale overgreb, beluring, blufærdighedskrænkelser, blotteri, beføling (Helweg-Larsen 2000:12), leg med seksuelle undertoner, forældrene der ser pornoblade eller pornofilm med barnet, at barnet skal kigge på, mens den voksne onanerer samt oralt, genitalt og analt samleje (Killén 2010:52).

1.3 Disposition:

Specialet er opdelt i 10 kapitler. I denne første kapitel er specialets overordnede problemstilling blevet præsenteret. Næste kapitel går dybere ned i problemstillingen, hvilket indebærer et historisk overblik samt en gennemgang af problemets omfang. Kapitel 3 omhandler specialets metodiske aspekter. Kapitel 4 er den første af specialets tre teoretiske perspektiver, og her er der fokus på seksuelt misbrug i et individorienteret perspektiv. Kapitel 5 omhandler seksuelt misbrug i et familieorienteret perspektiv, mens kapitel 6 omhandler et samfundsorienteret perspektiv på problemstillingen. Kapitel 7 tager udgangspunkt i interviewmateriale fra to socialrådgivere, hvorfor kapitlet omhandler et praksisorienteret perspektiv på problemstillingen. Kapitel 8 er en syntese over de forhold ved individet, i familien og i samfundet, som kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Kapitel 9 er en kritisk og reflektiv forholde til den viden, specialet frembringer. Specialet afrundes i kapitel 10 med en konklusion.

2 Historisk overblik og problemets omfang:

Kapitlet omhandler først de historiske betragtninger i forhold til, hvordan problemstillingen tidligere er blevet betragtet, hvilket stadig afspejler sig i den måde, hvorpå problemstillingen anskues i dag. Dernæst omhandler kapitlet problemets omfang, hvor der tages udgangspunkt i forskellige udenlandske og danske undersøgelser, som forsøger at tydeliggøre omfanget af seksuelle overgreb mod børn.

2.1 Historik:

Seksuelt misbrug af børn er ikke et fænomen, der er opstået inden for de seneste år. Man har haft kendskab til problemet siden oldtiden, men emnet har altid været forbundet med fornægtelse og tabubelagt (Gram 2000a:21). Forskningen omkring overgreb mod børn, var i begyndelsen i 1960'erne koncentreret om det fysiske overgreb. I 1970'erne begyndte forskningen også at fokusere på det psykiske og følelsesmæssige overgreb, som børn kan blive udsat for. Som en konsekvens af kvindefrigørelsen op igennem 1970'erne, begyndte kvinderne at fortælle om seksuelle overgreb, som de havde været udsat for i barndommen. Dette resulterede i, at man i slutningen af 1970'erne erkendte, at piger kunne blive udsat for seksuelle overgreb (ibid.:22), men det var først i 1980'erne, at forskningen rigtig begyndte at interessere sig for piger, der udsættes for seksuelt misbrug (Seidel 1995:133). Med den øgede fokus på problemet, fik man op igennem 1980'erne kendskab til, at det ikke kun var piger, men også drenge, der var ofre for seksuelt misbrug (Gram 2000a:22).

På samme måde, som der er sket en historisk udvikling i, hvilke former for overgreb man mente børn blev udsat for, og hvem der var ofrene, er der også sket en udvikling i forhold til, hvem man mente der forgreb sig på børnene. Det var først i 1980'erne, efter man havde fundet ud af, at børn blev misbrugt seksuelt, at man rigtig begyndte at undersøge, hvem der begår seksuelle overgreb mod børn. Man begyndte således at interessere sig for de mænd, som krænker børn, og man fandt ud af, at det også er fædre, som krænker deres egne børn. Det var først i 1990'erne,

at man fik øjnene op for, at krænkeren også kunne være en kvinde (Gram 2000b:13), og sågar moren til det krænkede barn. At forskningen omkring krænkeren først er begyndt inden for de seneste år, skal ses i lyset af, at det ikke har været særligt prestigefyldt at forske i mennesker, der har begået en kriminel handling (Gram 1997:16). Forskningen omkring krænkeren har også båret præg af, at det har været svært at rumme mennesker, som i den grad overtræder samfundets normer, hvorfor der har været en manglende lyst til at forstå personen bag en så fordømmelig handling (ibid.). Dertil kommer også troen på, at det børnene fortæller er sandt. Børnenes beretninger kan være så afskyelige, at man er mest tilbøjelig til ikke at tro på dem, hvilket ligeledes kan have påvirket forskningen uhensigtsmæssigt (ibid.:15).

2.2 Omfang

Omfanget af forældres seksuelle misbrug af børn kan måles via oplysninger fra sundhedssektoren og det strafferetlige system. Problemet med disse oplysninger er, at de er afhængige af at misbruget bliver rapporteret eller anmeldt (May-Chahal & Herzog 2003:10), hvilket langt fra er tilfældet i alle sager, hvorfor tallene langt fra tegner et repræsentativt billede af omfanget. Det er vanskeligt at retsforfølge krænkeren, da bevismaterialet kan være svært tilgængeligt, da overgrebene ofte finder sted i private omgivelser, ligesom ofrene også bliver udsat for alvorlige trusler, hvis de røber noget (ibid.:16).

Omfanget kan også måles via prævalensundersøgelser, som anslår omfanget af mennesker, der har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen. Denne type undersøgelser har primært fokus på at måle omfanget, frem for at undersøge, hvem der begår overgrebene. Problemet med disse undersøgelser er, at flere af dem kun involverer bestemte grupper, eksempelvis studerende eller psykiatriske patienter, hvor sidstnævnte udviser en tendens til en højere forekomst end den øvrige befolkning (ibid.:10). Nogle af de store undersøgelser, som er foretaget for at klarlægge problemets omfang, kan man heller ikke bruge i dag, fordi de eksempelvis kun involverer kvinder, og man har ikke taget højde for, at drenge også misbruges eller krænkeren kan være en kvinde. Her er San Francisco-undersøgelsen fra 1978 et

godt eksempel, hvor 930 amerikanske kvinder blev interviewet om seksuelt misbrug (Seidel 1995:135), men ingen mænd deltog i undersøgelsen. Størstedelen af forskningsmaterialet på området, især inden for det kliniske område, tager ligeledes udgangspunkt i kvindelige ofre og mandlige krænker (Mitnick 1983:88), hvorfor forskningen omkring omfang, ofre og krænker ikke tager udgangspunkt i en repræsentativ udsnit af befolkningen og derved beror på mere pålidelige tal. Tidligere undersøgelser har således i høj grad taget udgangspunkt i, hvem man ud fra et samfundsmæssigt perspektiv mente, var henholdsvis offer og krænker. Dertil kommer, at det i disse undersøgelser ikke altid er tydeligt defineret, hvad der menes med seksuelt misbrug, hvilket vil sige misbrugets karakter, eksempelvis om det 'kun' gælder samleje eller om blotning, beføling og så videre også defineres som seksuelt misbrug. Undersøgelser som tydeligt definerer, hvad seksuelt misbrug dækker over, er derfor mere præcise, hvad angår forekomst end undersøgelser, hvor misbrugets karakter ikke er tydeligt defineret (May-Chahal & Herzog 2003:11). Det er heller ikke altid muligt ud fra prævalensundersøgelserne at skelne imellem, om der er tale om incest eller misbrug begået af en udefrakommende. Endvidere skelnes der heller ikke altid imellem, om overgrebene er begået af en voksen eller om der er tale om uønskede seksuelle overgreb fra en jævnaldrende (ibid.:10). Omfanget er også afhængigt af, hvordan man definerer barndommen, det vil sige om den går til 15, 16 eller 18 år (ibid.:10). Hvis barndommen kun er defineret til og med 16 år, så vil det alt andet lige give en lavere forekomst, end hvis den går til 18 år.

Overstående illustrerer, at der er mange faktorer der spiller en rolle i forhold til at indhente viden om, hvor mange børn der udsættes for seksuelt misbrug. En nyere undersøgelse fra USA har sammenholdt 16 forskellige prævalensundersøgelser og analyseret resultatet. Undersøgelsen anslår, at et sted imellem 12 - 17 % af pigerne udsættes for seksuelle overgreb, mens tallene for drengenes vedkommende ligger imellem 5 - 8 % (ibid.:11). Tallene skelner ikke imellem, om overgrebene er begået af en forælder, øvrige familiemedlemmer eller ikke-familiemedlemmer. En anden undersøgelse, som ikke udelukkende bygger på amerikanske prævalensstudier, konkluderer at tallene er højere, og ligger på 20 % for pigernes vedkommende og 10

% for drengenes vedkommende (May-Chahal & Herzog 2003:11). Igen skelnes der ikke imellem, om overgrebene har fundet sted inden for eller uden for familien.

Problemets omfang kan ligeså måles via selvrapportering. I Danmark er der foretaget en spørgeskemaundersøgelse i 2008 blandt cirka 4.000 9. klasses elever. Undersøgelsen viste, at 8 % af pigerne og knap 2 % af drengene havde været udsat for seksuelle overgreb, hvor aldersforskellen mellem offer og krænker var minimum fem år (Helweg-Larsen et al. 2008:8). Derimod vidste undersøgelsen, at 5 % af drengene og 18 % af pigerne havde haft uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende, hvor aldersforskellen højst er fire år (ibid.). Disse tal bygger på selvrapporteringer, hvorfor man skal tage højde for, at det ikke er alle unge mennesker, som har været udsat for seksuelt misbrug, der i en alder af 15-16 år, er klar til at rapportere om det.

En amerikansk telefoninterviewundersøgelse fra 1985, viser at 27 % af kvinderne og 16 % af mændene havde oplevet seksuelle overgreb i barndommen (Seidel 1995:138). Samme år som den amerikanske undersøgelse er foretaget, er der lavet en spørgeskemaundersøgelse, for at belyse omfanget af seksuelt misbrug i norden. Tallene er nogenlunde identiske for mændenes vedkommende, hvor den nordiske undersøgelse viser at 14 % af mændene har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen. Omvendt forholder det sig for kvindernes vedkommende, idet den nordiske undersøgelse 'kun' rapporterer om 19 %, der har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen (ibid.:142). Det kan diskuteres, om spørgeskemametoden er velegnet i forhold til at belyse omfanget af et så følelsesbetonet emne som seksuelt misbrug. Omvendt kan der argumenteres for, at interviewformen kan virke for anmassende, emnet taget i betragtning, hvorimod spørgeskemametoden giver den nødvendige mulighed for anonymitet (Leth 1988:391). De to undersøgelser er dog enige om, at både drenge og piger udsættes for seksuelle overgreb. Sammenholdt viser de to undersøgelser, at mere end hvert sjette barn udsættes for seksuelle overgreb, inden det fylder 18 år.

Undersøgelser omhandlende udbredelsen af seksuelt misbrug viser, at seksuelt misbrug er mere udpræget i socialt belastede miljøer, mens seksuelt misbrug er mindre udpræget blandt personer, der er opvokset under gode forudsætninger (Leth 1988:391). Sandsynligheden for at en familie bliver klienter i det sociale system er seks gange større, hvis familien har en lav indtægt (Killén 2010:242). Men seksuelt misbrug er ikke afgrænset til bestemte sociale lag, da det findes i alle samfundslag (Leth 1988:391), og har altid eksisteret i alle samfundslag, uafhængig af økonomiske forhold (Mitnick 1983:87).

Overstående *øjensynliggør*, at seksuelt misbrug af børn er et stort samfundsmæssigt problem. Der eksisterer ingen undersøgelser, som peger på, at seksuelt misbrug af børn har været en positiv eller neutral oplevelse for barnet (ibid.). Tværtimod repræsenterer seksuelt misbrug den største trussel mod børns sundhedstilstand og trivsel i USA (ibid.). Dertil kommer, at man til stadighed ikke kender det fulde omfang af problemet. Tallene for omfanget af seksuelt misbrug er ikke faldet med tiden, siden man begyndte at interessere sig for problemet (May-Chahal & Herzog 2003:11). Tværtimod opleves der en stigning i visse former for seksuelle overgreb, det gælder især børn der krænker børn og kvinder der krænker børn. Denne stigning skal ses i lyset af den stigende opmærksomhed, der langsomt er begyndt at komme på netop disse to former for misbrug. En anden forklaring på stigningen skyldes en generelt øget opmærksomhed på problemet samt nye undersøgelsesmetoder (ibid.:17). En tredje årsag til at forekomsten i seksuelle overgreb mod børn er langt højere i dag end tidligere, skyldes at man ikke længere kun måler omfanget ud fra antallet af sager, som ser dagens lys. De sager der kommer frem, anslås at være ude af trit med virkeligheden, hvorfor de ikke tegner et troværdigt billede af det reelle omfang (Seidel 1995:133-134). Det vurderes derfor, at der eksisterer en del 'skyggetal' på området (ibid.:133), hvilket selvfølgelig også gælder tallene for, hvor mange børn der misbruges seksuelt af en forælder. Det er ikke kun 'skyggetal', som volder problemer, når man skal klarlægge omfanget af seksuelt misbrug. Det er også vanskeligt at belyse omfanget af en problemstilling, som er så tabubelagt som tilfældet er med seksuelt misbrug af børn, hvilket ligeledes kan være en medvirkende forklaring på divergensen i de forskellige undersøgelser (Leth 1988:384).

Størstedelen af de overgreb der begås inden for familien, karakteriseres som værende grov eller meget grov (Leth 1988:388), ligesom de overgreb der begås inden for familien oftere gentager sig, end de overgreb, der begås af en udefrakommende (ibid.:389). På baggrund heraf kan det konkluderes, at forældrene hører til den gruppe, som begår de groveste overgreb mod børnene, som i mange tilfælde gentager sig, og for manges vedkommende står på igennem en årrække. Hvorfor dette er tilfældet, vil blive undersøgt i specialet, men først vil det blive tydeliggjort, hvordan problemstillingen undersøges, hvilket er formålet med næste kapitel.

3 Metode:

I kapitlet præsenteres de metodiske aspekter der er af betydning for specialets udformning, herunder valget af perspektiver og teorier samt specialets videnskabsteoretiske observans. Styrker og svagheder ved den valgte metode diskuteres i kapitel 9.

3.1 Valg af perspektiver:

Til besvarelsen af problemformuleringen vil tre teoretiske perspektiver blive inddraget, jf. afsnit 1.1. De valgte teoretiske perspektiver er blandt andet inspireret af en økologisk forståelsesramme, hvor forældrenes seksuelle misbrug kan fortolkes ud fra et individuelt niveau, et familie niveau og et samfundsmæssigt niveau (May-Chahal & Herczog 2003:22). Perspektiverne er ligeledes inspireret af Preben Bertelsens antropologiske psykologi, som har tre dimensioner. Den første tilgang er den naturhistoriske, hvor der er fokus på det særligt menneskelige (Bertelsen 2001:32). I specialet er det individorienterede perspektiv inspireret af den naturhistoriske tilgang, men fokus er ikke på det særligt menneskelige, men i stedet, hvad der kendetegner forældre, der misbrug deres eget barn seksuelt. Det familieorienterede perspektiv er inspireret af Bertelsens livshistoriske tilgang, der beskæftiger sig med individets livshistorie (ibid.:34). I specialet beskæftiger perspektivet sig med de forhold i familien, der har betydning for problemstillingen. Det samfundsorienterede perspektiv er inspireret af Bertelsens kulturhistoriske tilgang, der omhandler, hvordan kulturen sætter rammerne for menneskets ageren (ibid.:33). I specialet har det samfundsmæssige perspektiv fokus på, hvordan samfundsmæssige forhold har betydning for problemstillingen. I lighed med Bertelsen, er det min overbevisning, at alle tre perspektiver skal inddrages for en fyldestgørende teoretisk forklaring af problemstillingen (ibid.:32).

3.2 Valg af teorier:

Under hvert perspektiv præsenteres forskellige teorier. Teorierne er fundet via litteratursøgningen, der primært har fundet sted via Internettet og bibliotekets databa-

ser. Nogle af teorierne har jeg tidligere stiftet bekendtskab med i forbindelse med studiet. Teorivalgene beror på, om det vurderes at teorierne kan medvirke til at belyse problemstillingen fra de ønskede perspektiver, jf. forrige afsnit. Der analyseres og diskuteres med udgangspunkt i de valgte teorier under de forskellige teoretiske perspektiver. De tre teoretiske perspektiver indeholder alle en diskussion af perspektivet, hvilket samtidig er en kritisk forholden til de anvendte teorier. Perspektiverne afrundes med en delkonklusion, der opsamler de centrale pointer samt en figur over perspektivets risikofaktorer. Figurerne bringes senere i spil i syntese kapitlet, hvor formålet er at tydeliggøre, hvordan specialets viden kan anvendes af fagfolk. Det er således specialets formål at skabe viden om problemstillingen til de mennesker, som arbejder med problemstillingen til dagligt, eksempelvis lærer, pædagoger, socialrådgivere og psykologer.

3.3 Specialets videnskabsteoretiske observans:

Specialets videnskabsteoretiske observans er overvejende socialkonstruktivistisk, da det vurderes at problemet er konstrueret af de sociale sammenhænge, det er opstået i. Valget af de tre forskellige perspektiver afspejler ligeledes en systemisk tankegang, hvor det er ønsket at belyse problemstillingen fra alle dets betragtningsmåder. Jeg er desuden eklektisk i mit teorivalg, da det er min overbevisning, at forskellige teorier kan forenes i forsøget på at belyse problemstillingen fra flest mulige synsvinkler. Den eklektiske tilgang er ligeledes relevant, eftersom det vurderes at der ikke findes nogen entydig årsag til, hvorfor forældre misbruger deres børn seksuelt, men at årsagen i stedet er multifaktoriel. Jeg forholder mig ligeledes åben over for, hvordan problemet kan forstås, og jeg mener samtidig ikke, at der er nogen teoretiske retninger, der har den endegyldige sandhed. Derudover er metoden også pragmatisk, idet teorivalget ligeledes afhænger af, hvad der realistisk og formålstjenligt.

4 Seksuelt misbrug i et individorienteret perspektiv:

Kapitlets formål er at undersøge de forhold ved individet, som kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Kapitlet har fokus på den mandlige krænker, den kvindelige krænker og faktorer ved det enkelte barn. Perspektivets svar på problemformuleringen diskuteres, og kapitlet afsluttes med en opsamlende delkonklusion.

4.1 Den mandlige krænker:

Undersøgelser viser, at der overordnet set findes fire hovedkategorier af den mandlige krænker. Den første kategori er den psykotiske krænker, og som det også fremgår af navnet, er der tale om en psykisk syg person. Vrangforestillinger som følge af hallucinationer og forvirring kan bevirke, at den psykotiske krænker forgriber sig på børn. Det anslås at omtrent 3 % af de mandlige krænker hører under denne kategori (Seidel 1995:161f). Den anden kategori er den sadistiske eller psykopatiske krænker. Denne krænker type finder pervers seksuel tilfredsstillelse i at forgribe sig på barnet og forvolde det skade (Gram 2000b:25). Den sadistiske eller psykopatiske krænker mangler evnen til kærlighed. Vedkommende har vanskeligheder med at fastholde intime relationer til andre (Seidel 1995:161), og vil som følge deraf sjældent være i et forhold med en jævnaldrende kvinde, hvorfor det også er sjældent, at den sadistiske eller psykopatiske krænker selv har børn. Tidligere troede man, jf. indledningen, at de mænd der krænker børn tilhørte gruppen af psykisk syge, hvor krænkeren enten var psykotisk eller psykopat, men det tegner langt fra et realistisk billede af, hvem der misbruger børn seksuelt og hvorfor. Den tredje kategori er den pædofile krænker. Den pædofile krænker har en tidlig skade i personlighedsudviklingen (Gram 1997:19), og formår som følge deraf ikke at have et alderssvarende følelsesmæssigt og/eller seksuelt forhold til en jævnaldrende, hvorfor den pædofile krænker i stedet har en vedvarende interesse i børn (Seidel 1995:161). Hvis den pædofile krænker indleder et forhold med en jævnaldrende, skyldes det ofte at de er blevet presset eller det er en måde, hvorpå de får adgang til børn (Gram 1997:19). Eftersom den pædofile krænker sjældent har et forhold til en jævnaldren-

de partner, er det ligeledes sjældent, at den pædofile krænker selv har børn. Årsagen til at fædre misbruger deres eget barn seksuelt skyldes derfor sjældent, at de er pædofile.

Den sidste kategori er den regredierede krænker. Den regredierede krænker udgør cirka 90 % af alle mandlige krænkere, ifølge en undersøgelse der bygger på information blandt krænkere, der alle er dømt for seksuelle overgreb mod børn (Gram 2000b:25). Det er først og fremmest i denne kategori, at man finder fædre, der misbruger deres eget barn seksuelt. Der kan dog stilles spørgsmålstegn ved, om tallet i omtalte undersøgelse er repræsentativt, eftersom der er mange overgreb, som ikke kommer frem i lyset, især overgreb der finder sted inden for familien. Det er derfor plausibelt, at det reelle tal for den regredierede krænker er langt højere. Den regredierede krænker har et normalt forhold til en jævnaldrende, men når der opstår problemer, eksempelvis konflikter med partneren eller problemer på jobbet, reagerer den regredierede krænker ved at forgribe sig seksuelt på et barn (ibid.). Årsagen til at de regredierede krænkere i konfliktfyldte situationer reagerer ved at misbruge deres eget barn seksuelt, skyldes at de ikke har lært at tackle konflikter på alternative måder. De har oplevet at deres egne forældre har forgrebet sig på dem fysisk, psykisk eller seksuelt, når de har følt sig pressede (ibid.). Det anslås at mellem 70 % og 80 % af de mandlige krænkere har været udsat for fysiske, psykiske eller seksuelle overgreb i barndommen (Gram 2000a:24). Dette medvirker til, at den regredierede krænker kun har én type arbejdsmodel for, hvordan man skal tackle konfliktsituationer, og derfor ser man at det seksuelle misbrug 'nedarves'. Den regredierede krænker genoplever sig selv som offeret i konfliktsituationerne, hvor det seksuelle misbrug mod barnet fungerer som en måde, hvorpå krænkeren kommer ud af offerrollen og genvinder magten eller kontrollen (Gram 2000b:25-26), samtidig med at krænkeren får genoprettet et positivt selvbillede (Gram 1997:20). Den regredierede krænkers overgreb på sit eget barn er således ikke et aggressivt udtryk for seksualitet, men nærmere et seksuelt udtryk for aggressioner (ibid.:23). Det skal påpeges, at krænkeren i mange tilfælde er alkoholpåvirket. En undersøgelse viser, at krænkeren i 40 % af tilfældene havde indtaget alkohol (Gram 2000b:22). Undersøgelsen bygger ikke kun på forældrenes misbrug af egne børn.

4.2 Den kvindelige krænker:

Forskningen omkring kvindelige krænkerer er ikke så omfangsrigt som forskningen vedrørende de mandlige krænkerer, men man har nu fået øjnene op for, at kvinder også begår seksuelle overgreb mod børn. En svensk undersøgelse fra 1999 viser, at ud af de 980 børn som ringede til Sveriges Børnetelefon vedrørende seksuelt misbrug, var 18 % af overgrebene begået af en kvinde (Gram 2000b:28). Ligesom det var tilfældet med den mandlige krænker, jf. afsnit 4.1, mente man til at starte med, at alle kvindelige krænkerer var psykisk syge, hvilket også var årsagen til, at de foretog sig på børn (Gram 2000a:23). I takt med at forskningen omkring kvindelige krænkerer blev mere udbredt op igennem 1990'erne, ændrede dette syn sig, og man gik fra at betragte kvindelige krænkerer som værende psykisk syge til at være medløbere (ibid.:27). 'Medløberen' dækker over kvinder, som lever i et voldeligt forhold, hvor de føler sig truet til at medvirke i partnerens seksuelle misbrug af barnet (ibid.:26). 'Medløberen' dækker ligeledes over kvinder, som lever i et forhold, hvor seksuelle krænkelser mod børnene er en del af parrets sexliv (Gram 2000b:30). Det har senere vist sig, at kvinder ikke kun er medløbere, men kan også selv tage initiativ til at misbruge børn, hvilket 'den omsorgsfulde krænker' er et billede på. Det der kendetegner 'den omsorgsfulde krænker' er, at omsorgen for barnet får seksuelle undertoner, og udvikler sig til, at barnet skal dække morens behov, herunder også de seksuelle behov (ibid.:31). Fælles for de to første kategorier er, at den kvindelige krænker oftest er mor til børnene, hvilket ikke er tilfældet med den sidste kategori, som kaldes for 'skolelæreren'. 'Skolelæreren' krænker oftest de lidt større børn. De børn 'skolelæreren' krænker er i et afhængighedsforhold til hende, hun er eksempelvis deres lærer eller håndboldtræner. 'Skolelæreren' krænker børnene under dække af at være forelsket i dem (Gram 2000a:27). Det skal nævnes, at der også findes kvindelige pædofile, men det er meget sjældent. I forhold til den kvindelige krænker, er det de to første kategorier, 'medløberen' og 'den omsorgsfulde krænker', der er relevante for specialets problemstilling, da der her er tale om krænkerer, der samtidig er mor til barnet. Årsagen til at disse kvinder misbruger deres eget barn seksuelt, er den samme som for de mandlige krænkers vedkommende, at de som barn har været udsat for fysiske, psykiske eller seksuelle overgreb. Det anslås,

at helt op imod 100 % af de kvindelige krænker selv har været udsat for omsorgssvigt i barndommen (Gram 2000a:25). Det der udløser overgrebene for disse kvinder er, at de ikke kan finde deres plads i familien og samfundet, fordi de har svært ved at identificere sig med 'den omsorgsfulde mor'. Disse mødre har aldrig selv oplevet, hvad det indebærer at være en omsorgsfuld mor (Gram 2000b:32). De er selv blevet misbrugt som barn, og undersøgelser viser, at mødre der selv har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, har begrænsede moderfølelser, ligesom de også er mindre interesseret i barnet (Killén 2010:153). Kvinderne føler sig uegnede og magtesløse, og krænker rollen bliver en måde, hvorpå kvinderne føler de kan genvinde kontrollen, da det i sådan en situation er dem der har magten (Gram 2000b:32).

4.3 Faktorer ved barnet:

I dette afsnit ses der nærmere på, om der er nogle faktorer ved det individuelle barn, som kan have betydning for, at det er mere udsat i forhold til seksuelle overgreb begået af forældrene.

Individuelle faktorer ved barnet kan forårsage negative reaktioner fra forældrene. Et for tidligt født barn eller et hypersensitivt barn kan eksempelvis udløse en krise hos forældrene, fordi de ikke magter et barn, der stiller større og flere krav end forventet. Børn der har en fysisk eller psykisk handicap kan også være en stor belastning for forældrene, og danne grundlag for en overvægt af negative følelser rettet mod barnet (Killén 2010:103). Handicappede børn har en forøget risiko for at blive udsat for seksuelt misbrug (May-Chahal & Herczog 2003:23). Det er vanskeligt at opspore tegn på seksuelt misbrug ved denne gruppe, da der ofte vil herske tvivl om, hvorvidt adfærden kan tilskrives handicappet eller overgrebene. Det kan således konkluderes, at børn med et handicap udgør en særlig risiko i forhold til seksuelt misbrug. Risikoen udgøres ikke kun af forældrene, men skyldes også, at et handicappet barn ofte er i kontakt med mange forskellige personer.

At blive far til et handicappet barn kan udløse en familiekriser. Barnet kan have en adfærd, som det kan være svært at tackle og forstå, hvilket kan medføre negative følelser over for barnet. Barnet bliver til en syndebuk, som faren kan forskyde sine aggressioner over på. Ved at misbruge barnet seksuelt, får faren afløb for sine aggressioner. Overgrebet er således et seksuelt udtryk for aggressioner end det er et aggressivt udtryk for seksualitet, hvilket kendetegner den regredierede krænker, jf. afsnit 4.1. At blive mor til et handicappet barn eller et barn med særlige behov, kan medføre en utilstrækkelighedsfølelse, hvor moren føler sig uduelig og magtesløs over for den uvante situation. Overgrebet kan komme til at fungere som en måde, hvor moren genopretter kontrollen, da moren kan kontrollere barnet under overgrebet, jf. afsnit 4.2.

4.4 Diskussion af det individorienterede perspektiv:

Det individorienterede perspektiv bidrager med en forståelse for, hvorfor henholdsvis fædre og mødre krænker deres eget barn. Årsagen hertil er ens for kønnene, idet det skyldes, at de som barn selv har været udsat for seksuelle overgreb. Når det omhandler, hvad der udløser overgrebene, er der forskelle kønnene imellem. For fædrenes vedkommende kan det være kriser eller konflikter, der fremkalder misbruget, mens det for mødrenes vedkommende kan være en følelse af utilstrækkelighed. De fleste kvindelige krænker misbruger deres eget barn, mens det for den mandlige krænkers vedkommende primært 'kun' er den regredierede krænker, der misbruger sit eget barn. Dette skal dog ses i lyset af, at cirka 90 % af de mandlige krænker kategoriseres som værende regredieret. Ud fra den betragtning er det oftest mænd der krænker børn uden for familien. Der eksisterer således nogle kønsforskelle, men forskningen omkring kvindelige krænker er ikke nær så fremskreden som forskningen vedrørende den mandlige krænker, hvorfor der kan vise sig at være flere ligheder end hidtil antaget.

Ifølge den individorienterede tilgang er betingelserne for, at en forælder misbruger sit eget barn altid til stede, såfremt forælderen selv er blevet seksuelt misbrugt som barn af en forælder eller har været udsat for fysiske eller psykiske overgreb. Her

kommer perspektivet dog til kort, eftersom de fleste ofre for seksuelle overgreb er piger, mens de fleste krænkere er mænd (Helweg-Larsen 2000:150). Tilgangen kan ikke forklare, hvorfor det ikke er alle der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, der gentager misbruget over for deres eget barn. Tilgangen mangler således fokus på ydre faktorer, så som de sociale og samfundsmæssige aspekter, der er forbundet med problemstillingen. Helt konkret mangler tilgangen fokus på den kontekst, hvor misbruget finder sted, det vil sige familien. Der kan derfor argumenteres for, at perspektivet er utilstrækkelig, idet den tillægger faktorer ved det enkelte individ årsagen til, at det misbruger sit eget barn seksuelt. En forståelse, som minder om den historisk dominerende opfattelse af, hvad der lå til grund for seksuelle overgreb i 1970'erne, jf. afsnit 2.1, hvor det var noget individuelt og patologisk, der var årsagen hertil, og hvor kontekstuelle forhold var uden betydning.

Perspektivet er psykodynamisk i sin tænkning, og den psykodynamiske tradition har sine rødder i hermeneutikken (Christensen 2002:80). At perspektivet er psykodynamisk kommer især til udtryk ved den enorme fokus på barndommens betydning. Dette bevirker at tilgangen i sin rene psykodynamisk inspirerede form fremstår determinerende. Perspektivet er ligeledes pessimistisk, eftersom den forudsætter, at forældre, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, senere i livet vil forgrube sig på sine egne børn. Det kan dog diskuteres, om de omtalte forældre fra afsnit 4.3 også vil begå seksuelle overgreb mod deres eget barn, hvis de blev forældre til et sundt og raskt barn, som ikke udløser nogen krise hos faren, og som ikke stiller særlige krav til forældrenes evner, så moren ikke føler sig utilstrækkelig. Foranstående er et eksempel på, at perspektivet er for unuanceret i sin forståelse af, hvorfor forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Det skal også nævnes, at nogle af de anvendte teorier ikke tager specifikt udgangspunkt i seksuelt misbrug, men i stedet omsorgssvigt, som seksuelt misbrug er en varians af, jf. afsnit 1.2.

Problemet kan også tolkes ud fra en anden betragtning, hvor årsagen til at forældre misbruger deres eget barn seksuelt ikke skyldes en fejl i deres personlighedsudvikling, hvor de som følge heraf har udviklet nogle uhensigtsmæssige arbejdsmodeller for det at være forældre. Forældrene har i stedet dannet nogle alternative

udviklingsveje, som et resultat af det traume de selv har været udsat for i barndommen. Der er derfor ikke tale om, at forældrene er retarderede, primitive eller forsinkede i deres udvikling, nærmere tværtimod. Forældrene har udviklet komplekse og avancerede færdigheder, med det formål at tilpasse sig traumet. Der er tale om færdigheder, som samtidig skaber deres psykopatologi (Fischer et al. 1997:749). En undersøgelse foretaget blandt piger, der har været udsat for seksuelt misbrug, viser at det seksuelle misbrug har medført mindst to karakteristiske udviklingsveje. For det første bygger repræsentationer af sig selv og andre på negative evalueringer frem for positive, og for det andet er der ofte tale om en dissociativ splitning (ibid.:757). Pointen er den, at individet er patologisk, hvis det er kendetegnet ved en overdreven negativ forholden til sig selv og andre, og hvis der er tale om en personlighedsspaltning. Er der i stedet tale om en tilpasning til et traume, så kan man ikke tale om en fejl i individets personlighedsudvikling, men i stedet en sofistikeret tilpasning til individets situation. For at illustrere dette, kan det fremhæves, at det er særdeles relevant for det misbrugte barn, at forholde sig negativt til andre, så det ikke udsætter sig for yderligere fare. Individet fungerer ikke normalt, fordi det er udviklet i et bestemt miljø, og denne umiddelbare patologiske udvikling fremstår ikke så patologisk igen, når der tages højde for formålet, som er en tilpasning for at kunne overleve i et bestemt miljø.

4.5 Første delkonklusion:

Med udgangspunkt i det individorienterede perspektiv, skal årsagen til at forældre misbruger deres eget barn seksuelt findes i det enkelte individs tidligere oplevelser og erfaringer. Ontologisk set betragtes forældrenes seksuelle misbrug af deres eget barn som en disposition i den enkelte forælder, såfremt de selv har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Epistemologisk set skildres overgrebene som et udslag af forældrenes tidligere oplevelser i barndommen, hvor de som voksne udvikler nogle uhensigtsmæssige arbejdsmodeller i forhold til det at være forældre. Det er ikke kun den enkelte forælder, der er prædisponeret for at blive krænker. Der er også nogle disponerende faktorer i det enkelte barn, som kan have betydning for, at det er mere disponeret for at blive offer for forældrenes seksuelle misbrug. Dette skal ikke forstås som at barnet selv er skyld i overgrebene, tværtimod. Det skal i stedet ses i lyset af, at der kan være nogle faktorer ved barnet, som sætter det i en mere risikobetonet situation, hvilket fagpersonerne skal være særligt opmærksomme på, når det drejer sig om seksuelt misbrug eller mistanke herom. Perspektivet beskæftiger sig ikke med den kontekst forældrenes misbrug udfolder sig i, hvorfor det er nødvendigt at bringe andre forklaringsniveauer i spil, for at belyse problemstillingen fra alle vinkler. Næste kapitel omhandler derfor et familieorienteret perspektiv på problemstillingen. Men først opsamles de faktorer, som ifølge det individorienterede perspektivet kan spille en afgørende rolle i forhold til, hvorfor forældre misbruger deres eget barn seksuelt.

Faktorer ved individet:

- Psykisk sygdom
- Manglende evne til kærlighed
- Vanskeligheder ved intime relationer
- Skadet personlighedsudvikling
- Konfliktfyldte situationer
- Forældre har været udsat for fysiske, psykiske eller seksuelle overgreb i barndommen
- Begrænsede arbejdsmodeller
- Alkohol misbrug
- Utilstrækkelighedsfølelse
- For tidlig født barn
- Hypersensitivt barn
- Barn med fysiske eller psykiske handicaps

Figur 1: Faktorer ved individet

5 Seksuelt misbrug i et familieorienteret perspektiv:

Kapitlets formål er at undersøge, hvilke forhold i familien, der har betydning for at forældre misbruger deres egne børn seksuelt.

At være forældre indebærer overordnet set to hovedfunktioner. Den første funktion er at dække barnets behov for fysisk omsorg. Den anden funktion er en psykologisk funktion, som indebærer en tilfredsstillelse af barnets behov for tryghed, tilknytning og stabilitet (Seidel 1995:64). For at kunne opfylde sidstnævnte funktion, forudsætter det, at forældrene selv har oplevet denne forældrerolle i deres egen barndom (ibid.). Forældre der misbruger deres eget barn seksuelt er ofte selv blevet misbrugt af deres forældre som barn (ibid.:173; Killén 2010:152; Mitnick 1983:97). Tallene for krænkerne, der selv har været udsat for overgreb er, som nævnt i afsnit 4.1 og afsnit 4.2 henholdsvis 70-80 % for den mandlige krænkers vedkommende og op imod 100 % for den kvindelige krænkers vedkommende. Undersøgelser viser, at forældre gør brug af de samme opdragelsesmetoder, som de selv oplevede i barndommen (Seidel 1995:64). Forældre, som er blevet misbrugt seksuelt af deres forældre, kan, når de selv bliver forældre, udvikle nogle arbejdsmodeller, som kommer i vejen for, at de bliver gode forældre. Når forældrene ikke selv har oplevet gode forældre, så ved de ikke, hvad det indebærer. Det kan derfor være svært at videregive noget til sit eget barn, som man ikke selv ved, hvad er (Killén 2010:104). Forældre, som ikke har fået indfriet de nødvendige følelsesmæssige behov i barndommen, vil være påvirket heraf som voksne. Det vil først og fremmest påvirke udviklingen af personligheden uhensigtsmæssigt, idet det seksuelle overgreb udgør et traume - et traume som i mange tilfælde forbliver ubearbejdet (ibid.:151). Dernæst vil det også påvirke evnen til at kunne sætte sig ind i sit eget barns følelser og videregive omsorg (ibid.). Disse forældre tackler forældrerollen ved at vende sig mod det de i forvejen kender, hvor det er barnet der skal tilfredsstille forældrenes behov, ligesom forældrene oplevede i deres barndom. Dermed har forældrenes baggrund stor betydning for deres evner som forældre, hvor forudsigelsen om at blive en god forælder falder i takt med antallet af belastningsfaktorer under barndommen (ibid.:152).

Denne tankegang ligner til forveksling den der kendetegner individperspektivet, jf. afsnit 4.5, hvor årsagen til at forældre misbruger deres eget barn skyldes, at de selv har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, hvorfor de senere i livet er disponeret for at krænke deres eget barn. Individperspektivet kunne dog ikke forklare, hvorfor det ikke er alle forældre, som selv er blevet misbrugt som barn, der gentager misbruget, når de bliver forældre. Ifølge familieperspektivet skyldes dette, at arbejdsmodeller udvikles i barndommen, men bliver styrende for individet som voksen, og vil være styrende indtil man lærer nye, hvilket kan ske i samspil med andre (Killén 2010:154), eksempelvis en partner, som ikke har oplevet seksuelt misbrug i barndommen, og derfor har nogle andre arbejdsmodeller for, hvad det vil sige at være forældre. Problemet med at forældre misbruger deres eget barn seksuelt opstår, når to personer, med de samme traumatiske oplevelser i bagagen, finder sammen og får børn, eftersom de har ensartede arbejdsmodeller for, hvad en forælder er og gør. Og noget tyder på, at man ofte finder en partner, der ligner en selv (Marquit 1983:127). Næste afsnit vil derfor omhandle de familier, hvor begge forældre har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen.

5.1 Incestfamilien:

Teorien bygger på Eva Hildebrands strukturelle forklaringsmodel, som er inspireret af Salvador Minuchins strukturelle familieteori og Noël Larsons teori om incestfamilien. Teorien har rod i den psykodynamiske tradition, og bygger især på erfaringer fra det terapeutiske behandlingsarbejde i familier med seksuelt misbrug (Hildebrand & Christensen 1988:7). Ifølge teorien udgør familien et system, og familiesystemet fungerer ud fra de handlemønstre, som kendetegner familien. Handlemønstrene er med til at skabe familiens struktur og grænser, herunder grænsen til omverdenen, men også grænsen mellem familiens medlemmer og interne systemer, eksempelvis grænsen mellem barn og voksen (Larson 1983:109). Familiemedlemmerne agerer inden for rammerne af disse handlemønstre. I velfungerende familier er grænserne klare og tydelige, mens de i familier med seksuelt misbrug er utydelige og diffuse (ibid.). Der er fire typer af grænseproblemer, som ofte gør sig gældende i familier, hvor forældrene misbruger deres børn seksuelt (ibid.).

5.1.1 Familier med grænseproblemer til omverdenen:

Familierne har en hård følelsesmæssig grænse til omverdenen (Hildebrand & Christensen 1988:86), hvilket resulterer i, at andre ikke kommer tæt på. Alle følelsesmæssige behov skal således opfyldes inden for familien, hvorfor forældrene ikke har meget følelsesmæssigt kontakt til andre uden for familien (Seidel 1995:168). I familier med grænseproblemer til omverdenen er der kun partneren og børnene til at tilfredsstille de voksnes behov. Eftersom forældrene ikke har nogen dybere kontakt til andre voksne, vil der være nogle behov de ikke får dækket. Behovene forsøger de i stedet at få dækket inden for rammerne af familien, hvorved børnene kommer til at dække forældrenes følelsesmæssige behov. Grænsen til omverdenen forstærkes af det seksuelle misbrug, da misbruget er forbundet med skam, og andre må ikke få kendskab til misbruget (Hildebrand & Christensen 1988:89). Hvis den ene af forældrene ikke deltager aktivt i misbruget, men er vidende herom, griber vedkommende ikke ind, fordi han/hun ikke har nogen uden for familie, og hvis familien går i opløsning, så bærer vedkommende skylden herfor. Dette kan også forklare, hvorfor det er svært for fagfolk at hjælpe denne type familie. Jo mere fagfolkene prøver at komme ind til dem, desto mere lukker familien sig, hvilket også kan være en af årsagerne til, at man har nomadefamilierne, som flytter fra landsdel til landsdel. Nomadefamilierne har ikke noget tilhørsforhold til andre, hvorfor de har let ved at rykke hele familien op og flytte til en helt anden landsdel. Forældrene i familier med grænseproblemer til omverdenen misbruger deres eget barn, fordi de ikke ser, hvordan andre familier fungerer. Forældrene har kun deres barndomsfamilie som referenceramme, og da de selv er blevet misbrugt, er det ikke nogen god reference. Da forældrene ikke har fået dækket behovet for omsorg i barndommen, vender de sig mod børnene, i håbet om at børnene kan tilfredsstille forældrenes forsømte omsorgsbehov (Seidel 1995:168). På denne måde brydes den sociale arv ikke, idet børnene ikke lærer, hvad det vil sige at være omsorgsfulde forældre, hvorfor forudsætningerne for, at børnene gentager det samme mønster, er grundlagt (ibid.:169).

5.1.2 Familier med grænseproblemer generationerne imellem:

Børns personlighedsudvikling er afhængig af, at der er tydelige generationsgrænser i familien. Det vil sige at forældrene skal udgøre et system og børnene et andet system (Seidel 1995:169). Hvis der opstår uklarheder imellem disse systemer, eksempelvis hvis sønnen skal tilfredsstille morens behov for nærhed ved at gå i seng med hende, er grænserne mellem generationerne nedbrudt. Det kan også ske ved, at det er den ældste datters ansvar at tage sig af de mindre søskende, hvorved datteren kommer til at udfylde en moderrolle. Når datteren udfylder en moderrolle på flere praktiske områder, er der ikke langt til at hun også kommer til at udfylde moderrollen på det følelsesmæssige og seksuelle område. Her er der tale om rolleombytning (Hildebrand & Christensen 1988:91) eller rettere rolleforvirring. Forældrene misbruger deres børn seksuelt, fordi det er uklart, hvad der er henholdsvis voksne og børns ansvar i familien, hvorfor familien bliver præget af usikkerhed og forvirring. Som et forsvar mod den angst usikkerheden og forvirringen fører med sig, opstår der en symbiose, og symbiose er et af grundelementerne i incestuøse forhold (Seidel 1995:169).

5.1.3 Familier med interpersonelle grænseproblemer:

Som en konsekvens af, at grænserne mellem generationerne er uklare, vil grænserne mellem de enkelte familiemedlemmer også være påvirket heraf, hvilket kommer til udtryk ved en manglende respekt for det enkelte familiemedlems individualitet og integritet (Seidel 1995:169). Når noget helt grundlæggende som respekten for barnets individualitet og integritet mangler, så er forudsætningen til stede for, at den der har magten over barnet, vil overskride barnets grænser, hvilket er det der sker, når forældrene krænker barnet seksuelt. For at være en del af familien må man føle det samme som resten af familien (Hildebrand & Christensen 1988:92). Hvis man ikke gør det, altså forsøger at skille sig ud, så bliver man let til familiens syndebuk. Faren eller moren kan ligeledes føle at det er barnets behov, når de forgriber sig på det, eftersom de ikke kan adskille egne voksne behov fra barnets behov. Og barnet 'accepterer' misbruget, fordi det er vokset op med at skulle dække forældrenes behov, og det kender ikke til at det kan være anderledes, da det kun

har sporadisk kontakt med andre uden for familien. Kommunikationen i familien bærer ligeledes præg af at være en slags 'double-bind', hvilket vil sige at kommunikationen er konfliktfyldt eller modsætningsfyldt (Seidel 1995:169). I disse familier bliver barnets følelse af skyld og skam stimuleret (ibid.:170), hvilket også medvirker til at fastholde kontrollen over barnet, og hindrer det i at fortæller udefrakommende om overgrebene.

5.1.4 Familier med intrapsyriske grænseproblemer:

Som en konsekvens af at forældrene er omsorgssvigtede, er de, ifølge den psykodynamiske fikseringsteori, gået i stå i deres personlighedsudvikling, hvilket bevirker at de som voksne stadig er afhængige og umodne (Seidel 1995:170). Denne afhængighed og umodenhed resulterer i, at forældrene sætter egne behov før barnets. Dertil kommer, at forældrene ikke har lært at håndtere konflikter og kriser på en virksom måde. Hvis moren eller faren forgriber sig på sit barn, fordi det er den måde de tackler kriser eller konflikter på, bortforklarer de situationen ved at forvrænge virkeligheden. Den kollektive forvrængning af virkeligheden medfører desuden, at forældrene er af den opfattelse at barnet gerne vil have seksuelt kontakt, hvorved forældrene forvrænger barnets signaler, men også det faktum, at de forgriber sig på sit eget barn. Når situationer omkring familien, men især omkring det seksuelle misbrug forvrænges, medfører det ligeledes at forældrene ikke rammes så hårdt af skyld- og skamfølelser (ibid.). Forældrene misbruger deres eget barn, fordi de forvrænger virkeligheden, hvilket er et resultat af den udviklingsmæssige fiksering, der er en konsekvens af, at forældrene selv har været udsat for seksuelt misbrug.

5.2 Faktorer i familien:

Ud over grænseproblemer i familier med seksuelt misbrug, er der også andre familiemæssige faktorer, som kan spille en afgørende rolle i forhold til, hvorfor forældre misbruger deres eget barn seksuelt, hvilket dette afsnit skal omhandle.

5.2.1 Stedforældre:

Børn der vokser op med kun én biologisk forælder er i en større risikogruppe for seksuelt misbrug, end børn der vokser op i en traditionel kernefamilie (Seidel 1995:140). Ved at der kommer en stedfar eller stedmor ind i billedet, er der større risiko for, at barnet bliver udsat for seksuelle overgreb. Årsagen til dette skyldes, at incesttabuet, som bliver diskuteret yderligere i afsnit 6.1, er størst, når det er en biologisk forælder, der misbruger barnet, frem for en stedforælder. Biologiske forældre har et større beskytter gen over for barnet, hvilket skyldes, at de har været med til fødslen, og været der for barnet mens det var helt spædt og forsvarsløs (ibid.:155). Stedforældrene har ikke været med fra starten, og har således ikke udviklet det samme beskytter gen over for barnet, hvorfor børn der bor med en stedforælder er mere udsat (ibid.:154). Ovenstående bekræftes af en amerikansk undersøgelse, der viser at risikoen for at piger bliver udsat for seksuelle overgreb af en stedfar er 1 ud af 6 piger, mens det for piger der bor med en biologisk far er 1 ud af 40 piger, der bliver udsat for seksuelt misbrug. Undersøgelsen tager højde for, at stedfaren skal have udfyldt rollen som en primær omsorgsperson, ligesom der også er taget højde for, at færre piger vokser op med en stedfar frem for en biologisk far (ibid.:152-154). Den høje forekomst i forhold til den typiske kernefamilie kan også være påvirket af, at det er vanskeligere at afdække seksuelt misbrug inden for den typiske kernefamilie (ibid.:157). Der kan dog argumenteres for, at barnet ikke oplever misbruget som mindre slemt, når det er en stedforælder, da denne udfylder en forælderrolle, og har dermed en magtposition over for barnet og barnet er samtidig i et afhængighedsforhold til stedforælderen.

Årsagen til den høje forekomst af stedfædre der krænker partnerens børn kan også skyldes, at kvinder vælger mænd som ligner den far hun er vokset op med. Skulle kvinden blive skilt, så vælger hun ofte en ny mand, som minder om den type hun er blevet fortrolig med (ibid.:176). Dette kan forklare, hvorfor de fleste ofre for seksuelle overgreb er piger, mens de fleste krænkere er mænd, jf. afsnit 4.4. Kvinderne krænker ikke barnet direkte, men vælger i stedet den forkerte partner. Som en konsekvens af kvindens seksuelle vanskeligheder, der er et resultat af tidligere oplevelser i barndommen, finder hun mænd, der ikke presser hende seksuelt. Problemet er

den, at partneren ikke er interesseret i kvinden, men i hendes børn (Seidel 1995:176), hvilket er en af måderne, hvorpå den pædofile krænker, jf. afsnit 4.1, får adgang til at krænke børn. Det er også muligt, at mødrene er så skadet af barndomstraumet, at de ikke forstår den fare, som de udsætter deres børn for, når de finder en partner (ibid.).

5.2.2 Økonomi:

Familiens økonomiske situation kan have betydning i flere henseender. Først og fremmest medfører en dårlig økonomi en række bekymringer, eksempelvis bekymringer om, hvordan tingene skal hænge sammen rent økonomisk. Disse bekymringer kan skabe stress eller kriser og konflikter, og forældrene kan have nogle u hensigtsmæssige mestringsstrategier, jf. afsnit 4.1, hvor den regredierede krænker i konfliktfyldte situationer kan reagere ved at misbruge sit eget barn seksuelt. Samme mønster gør sig gældende for den kvindelige krænker, jf. afsnit 4.2, hvor det seksuelle overgreb er et resultat af magtesløshed og en utilstrækkelighedsfølelse, hvilket en dårlig økonomisk situation kan forstærke. Undersøgelser viser ligeledes, at overgreb er mere udbredte i områder med familier med lave indkomster, jf. afsnit 2.2. Det er dog en forenkling at sige, at familiens økonomi er årsag til, at forældrene misbruger deres eget barn seksuelt, eftersom langt de fleste resourcesvage familier ikke misbruger deres børn seksuelt (Killén 2010:243). Der kan i stedet argumenteres for, at økonomiske vanskeligheder kan bidrage til forældrenes følelse af krise og utilstrækkelighed. Dårlig økonomi kan også skyldes arbejdsløshed, manglende uddannelse eller psykisk sygdom, hvilket ligeledes kan påvirke forældrenes samliv. Hvis forældrenes samliv ikke fungerer, eksempelvis hvis den ene af forældrene bliver syg, kan det resultere i, at den anden forælder får tilfredsstillet behovene ved barnet frem for ved partneren, hvilket skyldes at familien ikke har andre uden for familien til at få dækket behovene ved, jf. afsnit 5.1.1. De økonomiske problemer kan således være en del af en dynamik, som i samspil med andre faktorer medfører, at forældrene afreagerer ved at misbruge deres børn seksuelt (ibid.:248). Endelig kan familiens gode økonomiske forhold camouflere for det seksuelle misbrug (ibid.:243), således

at fagfolk ikke er opmærksomme på problematikken, når det omhandler familier der ikke umiddelbart udstråler problemer.

5.2.3 Forældrenes umodenhed:

Forældrenes umodenhed skyldes, at de under barndommen ikke har fået dækket behovene for kærlighed og omsorg i tilstrækkeligt omfang, hvilket som tidligere nævnt påvirker udviklingen af personligheden uhensigtsmæssigt, jf. kapitel 5. Forældrenes umodenhed kan medføre at de er impulsstyrede (Killén 2010:160), hvorved de sætter egne behov før barnets. Forældrene kommer i stedet til at konkurrere med barnet om opmærksomheden, hvorved barnet skal dække forældrenes behov, hvilket ikke kun omhandler de følelsesmæssige behov, men også seksuelle behov. Kendetegnende for de impulsstyrede forældre er, at de let bliver aggressive (ibid.:162), og et seksuelt misbrug står sjældent alene, ofte hører der vold og trusler med (Mitnick 1983:96). De impulsstyrede forældre kan få afløb fra deres aggressioner ved at misbruge barnet seksuelt, jf. afsnit 4.1, hvor misbruget er et seksuelt udtryk for aggressioner. De umodne træk, som vi alle har, også selvom vi ikke har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, kommer især frem i krisesituationer (Killén 2010:159). Dette kan være en medvirkende forklaring på, hvorfor mere krævede børn, eksempelvis børn med handicaps, jf. afsnit 4.3, er mere udsatte end øvrige børn, da det i mange tilfælde udløser en krise at blive forældre til et handicappet barn. Ifølge dette perspektiv har det større konsekvenser for det handicappede barn, hvis forældrene er umodne, som følge af at de selv har været udsat for seksuelt misbrug.

Forældrenes umodenhed kan også medføre en apatisk opgivende forælder, hvor vedkommende bliver passiv i forhold til sin egen situation. Der er ikke noget der interesserer forælderen, hverken hvordan de ser ud, hvad de laver, hvor de bor og så videre, hvilket også betyder, at de er passive i forhold til deres børn (ibid.:160). En apatisk opgivende mor vil være i stor risiko for at finde en mand der udnytter hende, eksempelvis i forhold til at have et sted at bo, hvor han i virkeligheden ikke er interesseret i hende, men i hendes børn. Dermed er forudsætningerne til stede

for at stedfaren misbruger børnene, jf. afsnit 5.2.1, mens moren ser passiv til. Sammenfattende kan det siges, at de umodne forældre ikke kan forholde sig til deres børn og deres behov på en god måde, fordi de er så optaget af egne problem og dertilhørende behov. Som en konsekvens heraf evner forældrene ikke at føle empati, hvorfor man ser forældre udsætte egne børn for frygtelige hændelser som seksuelt misbrug. Spørgsmålet er nu, hvorfor den ikke misbrugende forælder, i de situationer hvor der er sådan en, ikke griber ind, hvilket næste afsnit omhandler.

5.3 Hvorfor den anden forælder ikke griber ind?

Først og fremmest er der den mulighed, at den ikke krænkende forælder ikke har kendskab til misbruget. Mødre, som selv har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, har, som nævnt i afsnit 4.2, begrænsede moderfølelser og de er mindre interesseret i barnet. Hvis ikke de har tilstrækkelige moderfølelser, så er de heller ikke nær så beskyttende over for barnet, hvilket kan være en forklaring på, hvorfor mødre lader stå til over for partnerens misbrug af barnet. Det kan samtidig også være en forklaring på, hvorfor mødre selv misbruger barnet. Det er også muligt, at moren lukker øjnene for misbruget, fordi hun er jaloux, og føler hun konkurrerer mod sin egen datter om partnerens opmærksomhed. Dette gør forholdet mellem mor og datter dårligt, hvilket kan være en årsag til, at hun ikke griber ind over for misbruget (Seidel 1995:183). Det er ligeledes muligt at den ikke misbrugende forælder føler sig i et stort dilemma. Vedkommende kan vælge at gribe ind og derved risikere at sende partneren i fængsel, og samtidig risikere at han/hun ikke kan blive boende i sit hjem af økonomiske årsager. Som nævnt i afsnit 5.2.2, er en dårlig økonomi ofte kendetegnende for familier med seksuelt misbrug. Den ikke krænkende forælder kan således vælge at risikere at familien går i opløsning eller undlade at gribe ind. Sidstnævnte bliver i mange tilfælde løsningen, da mange af familierne, jf. afsnit 5.1.1, ikke har meget kontakt til omverdenen. Det er ligeledes muligt, at den ikke misbrugende forælder ikke griber ind, fordi vedkommende selv er blevet misbrugt i barndommen, hvorfor han/hun ikke kender til andet, og har været vant til at anvende dissociering som forsvarsmekanisme, hvor dårlige oplevelser fortrænges. Brugen af dissocierings forsvarsmekanismen videreføres til voksen-

alderen, hvorved forælderen fortrænger misbruget af sit eget barn, på samme måde som det fortrængte misbruget under sin egen barndom. Det er også muligt, at den ikke misbrugende forælder ikke griber ind, fordi vedkommendes 'overlevelse' afhænger af partnerens 'overlevelse', fordi grænserne mellem familiemedlemmerne er så utydelige, jf. afsnit 5.1.3. Endelig er det også muligt at barnet ikke siger noget, fordi det er afhængigt af familien, og som følge af familiens grænseproblemer ikke har nogen uden for familien, hvorfor overgrebet bliver den pris barnet betaler for at 'overleve'.

5.4 Diskussion af det familieorienterede perspektiv:

Familieperspektivet er systemisk, men også, ligesom det er tilfældet med det individorienterede perspektiv, psykodynamisk i sin observans, jf. afsnit 4.4. Den psykodynamiske tradition er, som tidligere nævnt, inspireret af hermeneutikken, hvor der er fokus på at fortolke (Christensen 2002:80). En styrke ved teorien om incestfamilien er, at den helt konkret omhandler seksuelt misbrug inden for familien, og ikke seksuelt misbrug eller omsorgssvigt generelt, ligesom det er tilfældet med nogle af de anvendte teorier under det individorienterede perspektiv. Perspektivet bidrager med en forståelse for, hvad det er der kendetegner familier, hvor seksuelt misbrug finder sted. Der er tale om en 'udefra-og-ind' eller et interpersonelt forståelse af familiemæssige forholds indflydelse på problemstillingen, hvorfor perspektivet beskæftiger sig med problemstillingen på et mikroniveau. Ifølge perspektivet kræver det seksuelle misbrug ikke kun den 'rette' forælder og det 'rette' barn, som var tilfældet ved det individorienterede perspektiv, men kræver også den 'rette' familie.

En svaghed ved teorien om incestfamilien, jf. afsnit 5.1, er, at den i sin rene psykodynamisk inspirerede form, er determinerende i kraft af den enorme fokus på barndommen. Teorien om incestfamilien forudsætter således, at seksuelt misbrug kun finder sted, når begge forældre er opvokset i en familie, hvor de blev misbrugt seksuelt (Hildebrand & Christensen 1988:89). Teorien om incestfamilien er på den måde pessimistisk, da den forudsætter, at børn der har været udsat for seksuelt misbrug, vil udsætte egne børn for det samme. Teorien om incestfamilien udelukker

således, at seksuelt misbrug også kan forekomme i familier, som ikke ligner den typiske incestfamilie.

Perspektivet har fokus på den kontekst, hvor misbruget finder sted, og på trods af at perspektivet er kommet et skridt videre i årsagsforklaringen, hvor den ikke udelukkende tillægger individuelle faktorer ved individet årsagen til, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, så er der alligevel nogle forældede eller unuancerede forhold ved familieperspektivet. Først og fremmest kan der argumenteres for, at det i dagens Danmark er en forenkling, at der er større risiko for seksuelt misbrug fra stedforældrenes side. Perspektivet mangler således højde for den samfundsudvikling der er sket, hvor det er blevet mere almindeligt med dine, mine og vores børn. Undersøgelserne vedrørende stedforældrene afspejler ligeledes at de er unuancerede, idet de kun involverer piger som ofre og mænd som krænker. Tallene ville muligvis se anderledes ud, hvis den også medtog drenge der blev misbrugt og familier med stedmødre. For det andet omhandler den omtalte forælderrolle i kapitel 5 ikke forælderrollen generelt, men i stedet moderlighed, hvilket også kan argumenteres for at være forældet i dagens Danmark, da fædrene også opfylder barnets psykologiske behov. Overstående illustrerer at familieperspektivet på nogle områder stadig ligner den historisk dominerende opfattelse fra 1970'erne og 1980'erne, jf. afsnit 2.1, hvor det er fædrene der krænker, pigerne der bliver misbrugt, og mødrene der udfylder den omsorgsgivende forælderrolle.

Problemet kan også tolkes ud fra den betragtning, at barnets tilpasning til det seksuelle misbrug er en del af en social indlæring, eftersom færdigheder er kontekstuel tillærte (Hundeide 2005:241). Vi fødes som sociale væsener (Hundeide 2004:11), og det er gennem kontakt og samspil med andre, at barnet bliver vejledt ind i det kulturelle fællesskab (ibid.). I familier med seksuelt misbrug udgøres det kulturelle fællesskab af familien. Barnet bliver vejledt af forældrene til at tilegne sig de kompetencer der er nødvendige, for at være en del af familien (ibid.). Forældrenes rolle er således ikke kun at opfylde barnets fysiske og psykologiske behov, som omtalt i kapitlet, men ligeledes at vejlede barnet, så det kan indgå i det kulturelle fællesskab (ibid.), som i dette tilfælde er familien. Barnet er ikke passiv over for

forældrenes vejledning, men vælger selv den vejledning og omsorg, som det finder nødvendigt (Hundeide 2004:27). For barnets vedkommende er det bedre at være noget, også selvom det indebærer at være den der tilfredsstiller forældrenes seksuelle behov. Der kan således argumenteres for, at barnet selv vælger den negative omsorg, som det seksuelle misbrug er, fordi barnet vurderer, at den negative omsorg er bedre end alternativet.

5.5 Anden delkonklusion:

Ifølge familieperspektivet betragtes forældrenes seksuelle misbrug som et resultat af, at de finder en partner, som også har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, hvorved forældrene har ensartede arbejdsmodeller for, hvad det indebærer at være forældre. Forældrene får etableret et familiesystem, som øger sandsynligheden for seksuelt misbrug. Familieperspektivet bidrager med, at man er gået fra en lineær årsagsforklaring, som var kendetegnende for det individorienterede perspektiv, hvor det seksuelle misbrug kunne forklares med udgangspunkt i træk ved det enkelte individ, til en systemisk interaktionel årsagsforklaring, der har fokus på interaktionsmønstrene i familierne (Larson 1983:108). Tidligere blev forældrenes seksuelle misbrug betragtet som en individuel patologi, mens man i dag i højere grad betragter det seksuelle misbrug som en symptom på en usund familie, men det er min overbevisning, at denne opfattelse ikke er fyldestgørende. At familieperspektivet ikke er tilstrækkeligt kommer også til udtryk ved, at undersøgelser viser, at seksuelt misbrug finder sted i alle sociale lag og forskellige familietyper (Schmidt 1998:13). Eftersom familieperspektivet kun har øje for én bestemt type familie, er det nødvendigt at kigge nærmere på, om vi som samfund har en stereotyp opfattelse af, hvem der krænker børn, hvorfor næste afsnit omhandler et samfundsorienteret perspektiv på problemstillingen. Nedenfor opsamles de faktorer, som ifølge familieperspektivet kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt.

Faktorer i familien:

- Vold
- Forældre med ensartede negative arbejdsmodeller for forældrefunktionen
- Forældrenes antal af belastningsfaktorer
- Grænseproblemer til omverdenen
- Grænseproblemer mellem generationerne
- Interpersonelle grænseproblemer
- Intrapsyriske grænseproblemer
- Forældrenes umodenhed
- Stedforældre
- Dårlig økonomi

Figur 2: Faktorer i familien

6 Seksuelt misbrug i et samfundsorienteret perspektiv:

Kapitlet diskuterer forskellige samfundsmæssige aspekter, der har betydning for problemstillingen. Samfundet defineres som *"grupper af individer, der er forenede i et netværk af sociale relationer med en vis varighed og kontinuitet. Individerne har oftest fælles kultur og tradition."* (Andersen et al. 2007:221). Samfundet er således med til at skabe rammerne for individets tænkning og handlinger, da vi fødes ind i et eksisterende samfund. Formålet med kapitlet er at argumentere for, at forældrenes seksuelle misbrug ikke kun er forbundet med det enkelte individ eller familien, men hele samfundet.

Samfundet har ændret sig de seneste år, hvilket blandt andet ses ved, at der ikke længere eksisterer det samme sikkerhedsnet for familierne, som var tilfældet for år tilbage, hvor familien ofte boede tæt på hinanden, og hvor der også var et sikkerhedsnet naboerne imellem (Killén 2010:232). Samfundet har ændret sig fra en 'allekender-alle' kultur til en mere individorienteret kultur, hvor hver passer sit. Ændringen kan betragtes som et resultat af den individualiseringsproces, der har fundet sted, især i den vestlige verden, hvor individet frigør sig fra familien og tidligere traditioner og fællesskaber (Jørgensen 2007:590). Foranstående peger i retning af, at årsagen til at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, i højere grad skal findes i det enkelte individ. Til eksempel omtales seksuelt misbrug ofte som om, at det er farens skyld, da det er ham der har krænket barnet, men hvad med moren, den øvrige familie eller samfundet, som ikke har grebet ind. Denne holdning medvirker til, at man i forhold til at finde årsagen til, hvorfor forældre misbruger sit eget barn seksuelt, bevæger sig ned på det forklaringsniveau, der var kendetegnende for det individorienterede perspektiv, jf. kapitel 4, hvilket også kan anskues som en ansvarsfralæggelse fra samfundets side, hvor det ikke er samfundet der fejler, men i stedet det enkelte individ. Ansvarsfralæggelsen kan betragtes som et resultat af berøringsangsten omkring tabuet med forældre, der misbruger deres eget barn seksuelt, hvilket næste afsnit omhandler.

6.1 Tabu og berøringsangst:

Samfundet svigter, når der ikke tales højt om forældrenes seksuelle misbrug (Killén 2010:77). På den måde svigtes børnene to gange – først ved det seksuelle misbrug, men også fordi vi som samfund ikke tør tale om misbruget. Det dobbelte svigt skaber desuden forudsætninger for, at misbruget kan fortsætte, eftersom der er tale om en stiltiende accept fra samfundets side. På samme tid svigtes forældrene også, idet de mødes med afvisning, fordømmelse og had (ibid.). Forældrene ved ikke, hvordan de skal forholde sig til misbruget, herunder hvor de skal hente hjælp, hvordan de skal tale om misbruget, hvordan de tackler følelser som skam og skyld, og hvordan de skal forholde sig til reaktionerne fra omgivelserne (May-Chahal & Herczog 2003:5). Samfundets svigt består i, at det forudsættes at man som forældre kan magte det hele, hvilket kan skyldes den samfundsmæssige diskurs, der eksisterer omkring det at være forældre, hvor forældre oftest omtales i positive vendinger, og hvor forældrene oftest skildres som værende omsorgsfulde og 'perfekte' (Killén 2010:78). Et samfund kan således have brug for, at der bliver talt om de etiske retningslinier (Johansen 1998:136). Sagt med andre ord, så har forældrene brug for støtte for at opretholde normen omkring, at man ikke misbruger sit eget barn seksuelt – en slags "ydrestyringsstøtte" fra samfundets side. Hvis ikke der tales om det forkerte i at forældre misbruger deres børn seksuelt, hvordan skal børnene så vide, at det er forkert, og hvis ikke problemet i talesættes, så opstår der en berøringsangst. Berøringsangsten er med til at forstærke tabuet omkring misbruget, og så længe forældres seksuelle misbrug af egne børn betragtes som et af de største tabuer i samfundet, medfører det, at forældrene ikke vil søge hjælp uden for familien (Marquit 1983:125). Det er ikke kun hos forældrene, at berøringsangsten eksisterer, den findes også hos fagfolkene, hvilket kan skyldes, at fagpersonerne mangler mere viden om problemet, hvilket diskuteres yderligere i afsnit 6.3.2.

6.2 Kønsroller:

Afsnittet udfordrer de stereotype opfattelser af, hvem man ud fra et samfundsmæssigt perspektiv mener, er henholdsvis offer og krænker ved seksuelt misbrug.

6.2.1 Drenges som ofre:

Som tidligere nævnt, jf. afsnit 2.2, eksisterer der en del 'skyggetal' på området. Det er sandsynligt at disse 'skyggetal' er højere for drengenes vedkommende. Noget tyder på, at dette hænger sammen med samfundets syn på kønnene, hvor det for drengenes vedkommende er mere flovt og ydmygende at stå frem og fortælle om misbruget (Seidel 1995:143). Drengene bliver frastjålet deres maskulinitet, når de udsættes for seksuelt misbrug, og det at stå frem som offer er forbundet med tab af maskulinitet (Strange 1998: 6). Samfundet socialiserer drenge og mænd til at være mere aggressive og aktive end piger og kvinder. Når drenge så bliver udsat for overgreb, hvor de forholder sig passive, er samfundets syn på drengene med til at øge følelsen af skam (Marquit 1983:129), hvilket kan have konsekvenser for, om drengene tør stå frem og fortælle om misbruget. I de situationer hvor drengene krænkes af en mand, er det ikke kun misbruget der er skamfuldt for drengene, men også det faktum, at de er blevet misbrugt af en af samme køn, hvorfor drengene i højere grad end pigerne fortrænger misbruget, da de er bange for at blive stemplet som værende homoseksuel (Leth 1988:386). Drengene kan også føle sig delagtige i misbruget, hvis de får erektion undervejs, hvilket kan påvirke lysten til at fortælle omverdenen om hændelsen. Ovenstående forklarer således, hvorfor fagfolk oftere bliver involveret, når det omhandler seksuelt misbrug af piger, om end man skal huske på, at noget stadig tyder på, at flere piger end drenge udsættes for seksuelt misbrug (Seidel 1995:142). En anden mulig forklaring på, hvorfor 'skyggetallene' er højere for drengenes vedkommende, kan skyldes metoden. Drengene er mere villige til at berette om misbruget, når der anvendes en metodeform, der sikrer dem fuld anonymitet (ibid.:142-143), hvilket også afspejler sig i afsnit 2.2, hvor undersøgelserne der sikrer fuld anonymitet er de undersøgelser, som har den højeste forekomst af drenge, der har været udsat for seksuelt misbrug.

6.2.2 Kvinder som krænkerere:

En svensk undersøgelse omkring fysisk mishandling af børn, viser at der er flere biologiske mødre end biologiske fædre, der mishandler deres børn (Seidel 1995:57). En mulig forklaring på dette er, at det er mødrene der har den største omsorgsopgave,

ligesom de også oftest er mere alene med børnene. En anden forklaring er, at der har været mere fokus på mødrene i undersøgelserne (Seidel 1995:58). Hvis man drager nogle paralleller fra sidstnævnte mulige forklaring til seksuelt misbrug, kan der argumenteres for, at forskningen har haft meget mere fokus på den mandlige krænker, hvorved gruppen af fædre kommer til at fremstå som dem, der begår de fleste seksuelle overgreb mod børn, jf. kapitel 1. Det er således muligt, at omfanget omkring fædre og mødres seksuelle misbrug ville se anderledes ud, hvis forskningen havde samme fokus på kønnene. At have det samme fokus på de to grupper af krænkerer vanskeliggøres af, at der eksisterer nogle kønsmæssige forskelle omkring misbruget. Ofte begynder mødrenes overgreb, når barnet er mellem 0-2 år (Gram 2000b:32), hvor omsorgen for barnet får seksuelle undertoner, jf. afsnit 4.2. Når overgrebet starter i så tidlig en alder, så har barnet ikke kendskab til, at det der foregår, er meget forkert. Barnet er vokset op med misbruget, hvilket forringer barnets muligheder for at fortælle andre om sine oplevelser, hvorved det er vanskeligere for udefrakommende at få kendskab til misbruget. Fædrenes misbrug af barnet starter oftest når barnet er mellem 7 og 9 år (ibid.). Når overgrebet først starter når barnet er større, så har barnet en anden forståelse af misbruget. Barnet kan huske, at det ikke altid har været sådan, og at det der foregår, er forkert, hvilket øger barnets mulighed for at fortælle andre om hændelserne. Der kan således argumenteres for, at der er større sandsynlighed for, at omverdenen får kendskab til misbruget, når overgrebene begås af faren.

6.2.3 Samfundets kvindemyte:

Samfundets 'kvindemyte' går ud på, at alle kvinder opfylder rollen som "den altomfavnende moder" (Gram 2000b:27). Der er tale om et idealbillede, som vi ud fra et samfundsmæssigt syn gerne vil bibeholde, hvorfor kvinderne tilpasses herefter (ibid.). Problemet er bare, at myten er virkelighedsfjern og generaliserende, men den har været let at bevare. Flertallet af de fagfolk, der arbejder med børn, som har været udsat for seksuelt misbrug, er kvinder, eksempelvis lærer, pædagoger, sagsbehandlere, psykologer og sygeplejersker. (ibid.). Disse kvindelige fagfolk ønsker ikke at blive identificeret med en der krænker sit eget barn seksuelt, hvorfor de er

med til at opretholde myten om "den altomfavnende moder" (Gram 2000b:27). Myten er desuden med til, at fagfolkene fralægger sig ansvaret for misbruget, da krænkeren jo tilhører det andet køn (ibid.), hvorved myten også bidrager til individualiserende forklaringer på seksuelt misbrug.

Samfundets kvindemyte medvirker til, at vi som samfund ikke kan sætte os ind i, at mødre misbruger deres egne børn seksuelt, da samfundet stort set altid omtaler krænkeren som værende en mand. Som følge heraf ændre ofrene på krænkerens køn (Gram 2000a:23), da de er bange for at ingen vil tro dem, når de fortæller, at de er blevet misbragt af deres egen mor. Noget tyder således på, at det største svigt et barn kan opleve, er at blive udsat for seksuelt misbrug af moren, da der er større risiko for, at vi som samfund ikke tror på barnet, hvorfor barnet svigtes igen. En svensk undersøgelse viser i denne forbindelse, at det i gennemsnit tager tre år for et barn at fortælle om misbruget, hvis krænkeren er en mand, hvorimod det i gennemsnit tager syv år, hvis krænkeren er en kvinde (ibid.). Foranstående bekræfter min indledende påstand, jf. kapitel 1, at svigtet er størst, når det er moren der misbruger sit eget barn. Dertil kommer, at der heller ikke er nogen steder, hvor mødrene kan henvende sig for at få hjælp, da behandlingsstederne henvender sig til de mandlige krænkere. Endelig tror den kvindelige krænker at hun er den eneste i verden, der misbruger sit eget barn seksuelt. Hun hører kun om mandlige krænkere, og hun er bange for, at hun ikke vil blive troet, hvilket er det samme mønster som gør sig gældende for de børn, der er blevet misbragt af en kvinde (Crawford 1997:37).

Ud fra den betragtning at ofrene ændrer på krænkerens køn, når krænkeren er en kvinde, at det tager længere tid at fortælle om misbruget, når krænkeren er en kvinde, og at misbruget starter i en tidligere alder, når det er en kvindelig krænker, er der noget der tyder på, at kvindelige krænkere er mere udbredte end vi tror, men samfundet har hidtil forbigået problemet (ibid.:54). Eftersom forskningen omkring den kvindelige krænker samtidig viser, at kvinderne også er mor til det misbrugte barn, jf. afsnit 4.2, er der ligeledes flere mødre der krænker deres eget barn seksuelt, end hvad forskningen, men også samfundets holdning, umiddelbart viser. Der

kan således være tale om en samfundsmæssig diskurs i forhold til kønsrollerne, der medvirker til 'mørketallene' på området, hvilket kan have betydning for kendskabet til problemet.

6.2.4 Kønsforskelle i reaktionsmåder hos børnene:

Fra et samfundsmæssigt syn har man ikke været gode nok til at skelne mellem ofrenes reaktioner på seksuelt misbrug, hvorfor der er blevet sat lighedstegn mellem pigernes og drengenes reaktioner. Da man i mange år kun har beskæftiget sig med piger der blev udsat for seksuelt misbrug, har man overført viden herfra til også at være gældende for drengene (Strange 1998:6). Undersøgelser viser at piger og drenge reagerer forskelligt på seksuelt misbrug. Pigerne viser tegn på internaliserede forstyrrelser, hvorimod drengene viser tegn på eksternaliserede forstyrrelser og et forøget aggressivitetsniveau (ibid.:5). At man har sat lighedstegn mellem kønnenes reaktioner kan have betydning for, at man ikke har været nær så opmærksom på de drenge, der har været udsat for seksuelt misbrug. Man har i stedet haft en stor gruppe af drenge, som viser tegn på adfærdsforstyrrelser, men samfundet kan have svært ved at inkludere disse drenge, hvorfor de i stedet sygeliggøres og bliver stemplet som værende adfærdsvanskelige, men uden at få den hjælp, som de har behov for.

Men det er ikke kun drengene der afvises. Børn, der har været udsat for seksuelt misbrug, kan som følge heraf være anderledes og skille sig ud. På samme måde har børnene heller ikke altid udviklet de samme sociale kompetencer som jævnaldrende, hvilket kan skyldes, at familier med seksuelt misbrug ofte er lukkede over for omverdenen, jf. afsnit 5.1. Børnene afvises ofte af omgivelserne (Killén 2010:235f), fordi samfundet kan have vanskeligt ved at rumme disse børn, og afvisningen medfører at børnene er overladt til dem der begår overgrebene mod dem, hvorved børnene heller ikke får den hjælp, som de har brug for. Børn der er født uden handicaps eller uden særlige hensyn der skal tages, har bedre forudsætninger for at forstå, bearbejde og reagere på det seksuelle misbrug (ibid.:103). Omvendt har børn, som i forvejen skiller sig ud, og som oven i købet udsættes for seksuelt misbrug, en

højere risiko for at blive svigtet af samfundet, fordi de ikke har forudsætningerne for at reagere forventeligt på misbruget.

6.3 Øvrige faktorer i samfundet:

Ud over tabu og berøringsangst samt kønsrolle problematikken, er der også andre samfundsmæssige faktorer, som kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, hvilket dette afsnit skal omhandle.

6.3.1 Samfundets udvikling:

Samfundets udvikling skaber også gode betingelser for nomadefamilierne, som har mange fællestræk med den typiske incestfamilie (Larsen 2012:21), der skildres i afsnit 5.1. Når de små skoler og forretninger lukker ned i de mindre byer, står der mange tomme, billige og lettilgængelige huse rundt omkring. Nomadefamilier er, ligesom det også skildres i afsnit 5.2.2, ofte økonomisk trængte, og de billige huse rundt omkring gør det økonomisk muligt for nomadefamilierne at bosætte sig i de mindre samfund. Her er det let for nomadefamilierne at 'gemme' sig, for hvem skal holde øje med de mange tomme huse, når de mindre byer langsomt lukker ned (ibid.:28). Dertil kommer, at der i de mindre samfund ofte eksisterer en norm omkring, at man ikke blander sig i andres forehavender, hvilket bidrager til, at ingen griber ind over for nomadefamilierne (ibid.:28).

Det skal også påpeges, at områder i samfundet, hvor der er en større koncentration af ressourcetsvage familier, udgør en større risiko for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, jf. afsnit 2.2. Dette kan også hænge sammen med, at vi er mere tilbøjelige til at tro på muligheden af seksuelt misbrug, når forældrene kommer fra et bestemt socialt miljø, frem for når der er tale om forældre der bor i et godt miljø og virker velfungerende udadtil. Ovenstående kan også hænge sammen med, at der i kølvandet på Tønder-sagen og Brønderslev-sagen har været en større interesse for incest i udkantsområdet. Som et resultat af den øgede fokus på problemet, er der kommet flere sager frem, hvorfor vi er mere tilbøjelige til at tro, at seksuelt misbrug

er mere udpræget i visse områder og blandt bestemte familietyper (Larsen 2012:34). Det samme gør sig gældende, når det kommer til, om vi tror på muligheden for, at et barn er blevet misbrugt. Troen på, om et barn er blevet misbrugt afhænger således af, hvad vi ud fra et samfundsmæssigt syn mener, er plausibelt (Mitnick 1983:87). Og der er en tendens til, at samfundet i højere grad tror på, at en pige fra et belastet miljø er blevet misbrugt af sin far, end vi tror på en dreng fra en på overfladen pæn familie, er blevet misbrugt af sin mor. Denne tendens afspejler sig også i den verserende sexkrænker sag fra Fyn, hvor politiet i de første fire måneder af efterforskningen mente, at gerningsmanden var en enlig mand, der ikke selv havde børn, hvilket er i tråd med den stereotype opfattelse af, hvem der forgriber sig på børn, jf. indledningen. Efterfølgende hælder politiet nu til, at der er tale om en familiefar eller en person der har med børn at gøre, se bilag 1. Med sagen som eksempel, kan der argumenteres for, at samfundets stereotype opfattelse af, hvem der krænker børn, kan have vidtgående konsekvenser, og i sidste ende være afgørende for, om krænkeren går fri eller ej.

6.3.2 Fagfolk:

Der er ligeledes en tendens til at samfundet ikke vil se alvoren i problemet, hvilket også kommer til udtryk ved fagfolkernes bagatellisering og problemforskydning (Kil-lén 2010:77). Denne bagatellisering og problemforskydning kan skyldes, at emnet er så svært at forholde sig til, at selv fagfolk har svært ved at rumme problemet, hvilket kan resultere i, at der ikke griber ind over for de forældre, der krænker deres eget barn seksuelt. Og når ingen griber ind, selvom de måske har kendskab til misbruget, kan det bevirke, at forældrene anser misbruget som værende acceptabelt, hvorfor de fortsætter. At fagfolkene ikke reagerer tilstrækkeligt på problemet, kan hænge sammen med, at de mangler økonomiske ressourcer, men også mere viden om problemet (ibid.:79). Når fagfolkene mangler ressourcer og viden, kan det resultere i, at de bliver smittet af den passivitet, der ofte kendetegner forældrene, jf. afsnit 5.2.3, hvor de påvirkes af forældrenes 'laden stå til'. Fagfolkene 'orker' ikke at gøre noget ved problemet, da det ikke bliver fulgt op af forældrene (ibid.:162), og forældrene fortsætter misbruget, når ingen griber ind eller når misbruget stiltiende

accepteres, hvorved der er skabt en ond cirkel. At fagfolkene mangler viden, kan også skyldes, at der især i udkantsområderne er mange udskiftninger blandt fagfolkene (Larsen 2012:29). De mange udskiftninger medfører, at der er tale om fagligt forsømte områder, hvor familierne i områderne, herunder også nomadefamilierne, ikke er blevet 'set' i lang tid (ibid.). Som følge af de mange udskiftninger, fungerer det tværfaglige samarbejde ikke optimalt, fordi fagfolkene hele tiden skal forholde sig til nye kollegaer, hvorved man næsten må starte fra bunden, hver gang der kommer en ny kollega. Dermed er de mange udskiftninger skyld i, at meget viden går tabt, hvorfor det faglige niveau i områderne ikke er så højt (ibid.). De mange udskiftninger skyldes blandt andet, at der sker en affolkning af udkantsområderne, hvilket gør det vanskeligt at tiltrække fagfolk, hvorfor fagfolkene kun har arbejdet i en periode, indtil de finder et arbejde tættere på, hvor de bor (ibid.). Når arbejdet kun er for en periode, kan der være en tendens til, at arbejdet ikke gøres nær så grundigt, som hvis det var planen at blive i længere tid (ibid.), hvorfor der er risiko for, at fagfolkene ikke griber ind over for de familier, hvor der er mistanke om seksuelt misbrug. Der kan også være tale om, at det er let for nyuddannede at få arbejde i området, men de nyuddannede føler sig overbebyrdet af arbejdsopgaverne, hvorfor de kommer til at lade stå til over for problemet.

Derudover ses der også en tendens til, at samfundet har brug for syndebukke, og lige for tiden er tendensen den, at fagfolkene gøres til syndebukke (Killén 2010:78), hvilket Rebild kommune er et eksempel på. Spørgsmålet er, om ikke det er hele samfundet der har svigtet, og ikke kun fagfolkene. I den forbindelse skal det nævnes, at kommunernes praksis i forhold til mistanke om seksuelt misbrug, kan have betydning for, at forældrenes misbrug fortsætter. Til eksempel oplyses forældrene om, at der er lavet en underretning på familien, og familien kan således nå at flytte kommunen, hvilket blandt andet ses hos nomadefamilierne (Larsen 2012:30). Herefter skal den nye kommune først opdage familien og siden hen vurdere, om de også vil lave en underretning (ibid.) At kommunernes praksis ikke fungerer, afspejler sig også i de uhyrlige sager, der har været fremme i medierne, jf. Brønderslev-sagen, som også involverer Lolland kommune.

6.3.3 Samfundets uklare forventninger:

Samfundets udvikling igennem de seneste år, blandt andet repræsenteret ved individualiseringsprocessen, men også som følge af ændrede forventninger til individet, hvor det i dag forventes, at man er villig til at flytte fra familien og omgangskredsen for at uddanne sig og arbejde, har betydet en ændring af familiestrukturerne. Ændringen af familiestrukturerne kan medføre en øget risiko for en uheldig udvikling, hvilket skyldes den svækkede støtte fra familien. Når der samtidig eksisterer en norm i samfundet om, at man ikke blander sig i andres forehavender, jf. afsnit 6.3.1, er det muligt at risikoen for en uheldig udvikling igen forøges. Samtidig har familiemønstrene også ændret sig, hvilket er en konsekvens af, at kernefamilien er i opløsning. Der kan argumenteres for, at det er nødvendigt med en samfundsmæssig 'oprustning' for at imødekomme udviklingen. Sagt med andre ord, er der fra et samfundsmæssigt syn behov for at udvikle nye normsystemer, som modsvarer udviklingen. Til eksempel eksisterer der klare regler for, hvad der fra samfundets side forventes af forældre og hvad deres opgave er, men der eksisterer ikke noget tilsvarende for stedforældre. I denne forbindelse kan det påpeges, at begreberne stedmor- eller far, er blevet erstattet af mere positivt klingende begreber som papfar eller bonusmor. Denne ændring kan betragtes som en afstandstagen til den negative holdning, der knytter sig til stedforældre begrebet, eksempelvis 'den onde stedmor'. Dette kan samtidig anskues som en afstandstagen til et begreb, der indirekte indebærer en morale om, at man skal opføre sig ordentligt over for sit stedbarn, hvorimod de nyere begreber som pap- og bonusforældre ikke indebærer den samme moralske norm. At der ikke eksisterer nogen klare forventninger til, hvad samfundet forventer af pap- eller bonusforældrene, kan være en medvirkende forklaring på, hvorfor der er en øget risiko for seksuelt misbrug i familier med stedforældre, jf. afsnit 5.2.1.

6.4 Diskussion af det samfundsorienterede perspektiv:

Det samfundsorienterede perspektiv bidrager med en forståelse af, at det i forsøget på at finde årsagen til, hvorfor forældre misbruger deres eget barn seksuelt, ikke er tilstrækkeligt at betragte problemet som værende forårsaget af en individuel pato-

logi eller som et resultat af en dysfunktionel familie. Det seksuelle misbrug skal også ses som et resultat af et samfundsproblem, der trives bedst som et tabu der ikke tales om, heller ikke blandt professionelle. En styrke ved perspektivet er, at det ikke udelukker forklaringerne fra det individ- og familieorienterede perspektiv, men tilføjer i stedet betydningen af andre årsagsforklaringer i forhold til problemstillingen. Dermed er der ikke kun tale om en lineær observans, som var kendetegnende for det individorienterede perspektiv eller en interaktionel tankegang, som var kendetegnende for det familieorienterede perspektiv. I stedet bidrager det samfundsorienterede perspektiv med en kritisk og udfordrende forholden til de faktorer i samfundet, som kan have betydning for problemstillingen, hvorved den historisk dominerende opfattelse også udfordres. Forældres seksuelle misbrug kræver således ikke kun den 'rette' forælder, det 'rette' barn eller den 'rette' familie, som var tilfældet ved det individ- og familieorienterede perspektiv, men kræver også det 'rette' samfund. Sidstnævnte skal forstås som et sted hvor misbruget kan udfolde sig, uden udefrakommende griber ind, hvilket er muligt i et samfund, hvor forældres seksuelle misbrug af egne børn er et stort tabu.

Perspektivets fokus er et mere makroorienteret syn, der giver en 'oppefra-og-ned' forståelse af samfundsmæssige forholds betydninger for problemstillingen. Perspektivet har afsæt i socialkonstruktivismen, hvor der er fokus på individet i en social kontekst, og hvor menneskets handlinger betragtes som et produkt af det samfund, som individet er en del af, hvorved samfundet er med til at skabe individet. Perspektivet har også fokus på individets fortolkning af situationerne, hvorved tilgangen ligeledes har rod i hermeneutikken. En styrke ved perspektivet er, at det tager højde for, hvordan menneskets adfærd kan relateres til samfundets normer, hvilket blandt andet afspejler sig ved, at det ikke er normen at tale om forældres seksuelle misbrug, jf. afsnit 6.1. Endelig udelukker perspektivet ikke, som det er tilfældet med teorien om incestfamilien, jf. afsnit 5.4, at seksuelt misbrug kun forekommer i familier, som ligner den typiske incestfamilie. Perspektivet gør i stedet opmærksom på, at der fra samfundets side af, kan have været mere fokus på bestemte familietyper, jf. afsnit 6.3.1.

Slutteligt kan problemet også tolkes ud fra den betragtning, at barnets tilpasning til det seksuelle misbrug er en del af en tilpasning til samfundet, eftersom barnet fødes ind i et eksisterende samfund, og i dette tilfælde et samfund, hvor der ikke tales højt om misbruget. Barnet bliver vejledt af samfundet til at tilegne sig de kompetencer der er nødvendige, for at være en del af samfundet. Barnet ved godt, at det ikke er normen at tale højt om misbruget, hvorfor barnet i stedet vælger ikke at sige noget, hvorved barnet også, hvis det er en dreng, undgår det skamfulde møde med samfundet, og slipper derved også for muligheden af ikke at blive troet på.

6.5 Tredje delkonklusion:

Ifølge det samfundsorienterede perspektiv, anskues forældrenes seksuelle misbrug af deres eget barn, som et problem der også kan skyldes faktorer i samfundet, hvor samfundets holdning til problematikken er med til at forstærke den onde cirkel. Ifølge perspektivet eksisterer problemet ikke kun i det enkelte individ eller som et resultat af familieforholdene, men i hele samfundet, der omgiver individet og familierne. Samfundets individualiseringstendens medvirker til, at fagfolk opererer i individuelle forklaringer på seksuelt misbrug, frem for systemiske, samfundsmæssige og multifaktorielle forklaringer. Ifølge perspektivet er der flere børn der udsættes for seksuelt misbrug, end hvad der umiddelbart gives udtryk for. På trods af at forskningen er kommet et skridt videre, så eksisterer der stadig nogle stereotype opfattelser. Samfundets syn på kønnene og det store tabu der eksisterer omkring problemet, spænder ben for at drengene tør stå frem og fortælle om misbruget, ligesom der samtidig spændes ben for, at de kvindelige krænkere kan få hjælp. Dermed er det ikke kun børnene, men også forældrene, der svigtes af samfundet. Perspektivets vægtning af faktorer som diskurser, normer og samfundets påvirkninger, sammen med de tidligere perspektiver, bidrager med en mere nuanceret forståelse af problemet. De tre perspektiver har, på hver sin måde, forsøgt at belyse problemstillingen ud fra et teoretisk grundlag, hvorfor det nu er relevant at se nærmere på, hvad praksis viser. Men først opsamles de faktorer, der ifølge det samfundsorienterede perspektiv, kan have betydning for forældrenes misbrug.

Faktorer i samfundet:

- Individualiseringsprocessen
- Tabu og berøringsangst
- Manglende viden
- Stereotype kønsrolle opfattelser af hhv. offer og krænker
- Samfundets socialisering af kønnene
- Manglende fokus på kvindelige krænkere
- Samfundets diskurser, fx kvindemyten
- Manglende viden om reaktionsmåderne hos ofrene
- Samfundets afvisning af børnene
- Samfundets udvikling, herunder lukningen af de mindre byer
- Manglende viden og ressourcer blandt fagfolk
- Stor udskiftning blandt fagfolkene i udkantsområderne
- Kommunernes praksis
- Manglende samfundsmæssige tiltag i forhold til udviklingen

Figur 3: Faktorer i samfundet

7 Seksuelt misbrug i et praksisorienteret perspektiv:

Formålet med kapitlet er at undersøge årsagen til, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt ud fra et praksisorienteret perspektiv. Perspektivet tager udgangspunkt i to semistrukturerede forskningsinterview af to socialrådgivere.

7.1 Design:

Da interviewene var udgangspunktet for mit 9. semesters projekt, er det relevant at præsentere undersøgelsens design i korte træk.

7.1.1 Informanter:

Informanterne er en kvinde (A) og en mand (B), for samtykkeerklæring, se bilag 2 og 3. Informanterne er begge uddannet socialrådgivere, og har henholdsvis 4 ½ og 3 ½ års praksiserfaring. Informanterne er anonyme og potentielt identificerbare oplysninger er sløret. Formålet med anonymiseringen er at beskytte informanternes fortrolighed, men også at undgå, at der undlades relevante aspekter. Informanterne arbejder som konsulterende socialrådgivere, og er en slags mellemlid mellem kommunen og familierne i området.

7.1.2 Området:

Området ligger i en af Danmarks såkaldte udkantskommuner, og er kendetegnet ved en stor repræsentation af socialt udsatte familier og nomadefamilier, ligesom der også er en overrepræsentation af børn, der har været udsat for incest, og forældre med psykisk sygdom samt forældre på overførselsindkomst. Huspriserne er forholdsvist lave, hvorimod arbejdsløsheden er høj i området. Området er en del af et statsstøttet projekt, som er et tidligt målrettet og tværfagligt indsats i forhold til at have fokus på udsatte børn og unge, og de to informanter er en del af projektet.

7.1.3 Interviewet:

Informanterne blev interviewet enkeltvis, og interviewene fandt sted på informanternes kontorer ude på skolerne. Interviewene bærer præg af, at det er fagfolk der interviewes, idet der anvendes fagudtryk, ligesom der også stilles ledende spørgsmål, da der er mindre risiko for at fagfolk lader sig påvirke heraf. På samme måde er interviewene til en vis grad konfronterende, hvilket ligeledes er muligt, da det er fagfolk der interviewes (Kvale & Brinkmann 2009:181). Interviewet blev optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet med udgangspunkt i en simpel standardmodel for transskription, se bilag A og B, hvilket er det råmateriale, der anvendes i dette perspektiv.

7.1.4 Videnskabsteoretisk observans:

Den kvalitative forskningsmetode, som interviewene er en del af, har sin videnskabsteoretiske rødder i fænomenologien (Zacharia 1998:15). Perspektivets viden tager således udgangspunkt i en fænomenologisk undersøgelse af, hvordan informanterne oplever problemet omkring incest i området. I perspektivet fortolkes materialet, og denne fortolkning har rod i hermeneutikken (Fink 2005:217f). Fortolkninger er nødvendige, hvis man skal forstå andres handlinger, og de giver mulighed for at komme dybere ned i problemerne (Kruuse 2007:44).

7.2 Individuelle årsager:

Ifølge interviewmaterialet er der nogle individuelle faktorer, som spiller en rolle, når det omhandler forældrenes seksuelle misbrug af egne børn. Forældrene er ofte kendetegnet ved at *"der er meget psykisk sygdom"* (B:8) eller som det også fremhæves *"[...] jeg har jo ikke ret mange [familier] hvor forældrene er velfungerende"* (A:23). At forældrene ikke er velfungerende stemmer overens med teorien, jf. afsnit 4.1 og 4.2, hvor forældrene er påvirkede af, at de selv har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, hvorfor de på mange områder ikke kan udfylde rollen som forældre på en tilfredsstillende måde. Forældrene er ofte umodne og impulsstyrende, og karakteristisk for de umodne og impulsstyrte forældre er, at de let bliver

aggressive, jf. afsnit 5.2.3, hvilket også stemmer overens med informanternes billede af forældrene, hvor der ofte er vold involveret (A:13). Et andet træk, der ifølge informanterne er karakteristisk for forældrene, er *"[...] alkohol, øh, som typisk er blandet ind hos den ene part [...]"* (B:9), hvilket ligeledes er i tråd med teorien om, hvad der kendetegner krænkeren, jf. afsnit 4.1. Ifølge interviewmaterialet kan det være en beskyttende faktor for barnet, hvis der er tale om et modstandsdygtigt barn (A:35). Dette kan forstås som, at der er en øget risiko for seksuelt misbrug, hvis barnet er handicappet, hvilket også er i tråd med teorien, jf. afsnit 4.3.

7.3 Familiemæssige årsager:

Ifølge interviewmaterialet, er der nogle karakteristiske træk, som gør sig gældende i familierne. Familierne er kendetegnet ved *"[...] dårlig uddannelse, dårlig økonomi, øh [-] hvad kan man sige, øh, dårlig familiestruktur, dårlige handlemønstre, alt det vi kender ved, ved udsatte familier [...]"* (A:11). Ud fra et teoretisk synspunkt, er den dårlige økonomi også fremhævet som et træk, der ofte er kendetegnende for familierne, jf. afsnit 2.2 og 5.2.2, men der skal igen tages højde for 'mørketal'. At familiernes uddannelsesniveau ikke er særlig højt, er ligeledes fremhævet i teorien, hvor undersøgelser viser, at seksuelt misbrug er mere udpræget i socialt belastede miljøer, hvor uddannelsesniveauet ikke er særlig højt, jf. afsnit 2.2. Et andet karakteristisk træk der fremhæves i interviewmaterialet er at *"[...] strukturen i familien er helt skæv, hvor det ikke er far [og] mor der ligesom styrer, men det er måske far eller barnet, altså der er ikke den der struktur som man kender fra helt almindelige familier"* (A:11). Dette fremhæves som kendetegnende for den teoretiske fremstilling af en typisk incestfamilie, hvor der ikke er tydelige generationsgrænser i familien, hvorved der opstår uklarheder mellem forældre- og børnesystemet, jf. afsnit 5.1.2. At der er uklarheder imellem de to systemer, afspejler sig ligeledes i følgende citater;

”Altså det er jo sjældent de har rollen som helt almindeligt barn [...] de kan jo have mange mange forskellige roller, men tit så er det jo at, at øh, de skal sørge for alle deres søskende, de skal sørge for mad, de skal sørge for at mor ikke er ked af det” (A:18).

”Der er mange hvis forældrene er ressourcetsvage, jamen så er der nogle, øh, af de større børn som tager et stort, øh, voksent ansvar på sig [...] vi ser også at der er mange børn som bliver involveret i voksne beslutninger (B:22).

Ovenstående afspejler den rolleombytning eller rettere rolleforvirring, som ofte gør sig gældende i familier, hvor forældre misbruger deres eget barn seksuelt, jf. afsnit 5.1.1.

Ifølge informanterne er det karakteristisk for familierne, at *”[...] de holder sig for sig selv, det kan godt være nogen af familierne finder sammen [...] men de er ikke en del af lokalsamfundet”* (A:12). Dette stemmer ligeledes overens med den teoretiske skildring, hvor familierne har en hård følelsesmæssig grænse til omverdenen, jf. afsnit 5.1.2. Ifølge informanterne er der *”[...] mange familier, hvor der er forskellige fædre til, øh, til de, til børnene, hvor moren har børn med flere forskellige mænd [...]”* (B:8), og *”blandt de her familier er der ikke mange af de her såkaldte kernefamilier [...]”* (B:8). Dette er i tråd med teorien, hvor undersøgelser viser, at der er større risiko for seksuelt misbrug, når der kommer en stedfar eller stedmor ind i familien, jf. afsnit 5.2.1. Informanterne peger endvidere på, at der hvor de ofte får kendskab til misbruget, det er når der kommer en stedfar ind i familien. Her har barnet ofte en alder, hvor det ved, at det der foregår, er forkert eller barnet kan huske, at det ikke altid har været sådan (A:26). Dette stemmer ligeledes overens med teorien, som understreger at der er større chance for at misbruget bliver opdaget, når der ikke er tale om en traditionel kernefamilie, jf. afsnit 5.2.1.

Årsagen til at ingen i familien står frem og fortæller omverdenen om misbruget, skyldes ifølge informanterne, at familierne har dårlige erfaringer med systemet, og vil derfor ikke hente hjælp udefra (A:13). Samtidigt har mange af familierne ikke

kendskab til, at det kan være anderledes (A:15), jf. afsnit 5.3, hvorfor det tager lang tid at bryde misbrugets onde cirkel, da misbruget ofte ligger dybt i familierne. Det er ikke nødvendigvis kun forældrene, som har negative arbejdsmodeller for, hvad det vil sige at være forældre, men også bedsteforældrene, onklen, mosteren og så videre (A:15). Dette er i nogle tilfælde hele familiens omgangskreds, da familierne er meget lukkede eller finder sammen med familier, der ligner deres egen (B:9), hvilket også er i tråd med teorien, jf. afsnit 5.1.1. Ifølge informanterne er misbruget ofte så indgroet i familierne, at der ikke tænkes videre over, at det der foregår, er forkert (A:27). *"[...] mange af de her børn de kender ikke til at det kan være anderledes"* (B:4). *"Der kan gå rigtig lang tid før man egentlig finder ud af at det her er ikke normen [...]"* (B:18). Børnene ved, at det ikke kun er dem, det er sket for, men at deres søskende, forældre, mostre, onkler og så videre. har oplevet det samme. Misbruget bliver en del af at være i familien, på lige fod med at sove og spise (A:27). For børnene er det seksuelle misbrug *"[...] en måde at få kærlighed, øh, fra sine forældre på"* (B:18), hvilket er i tråd med idéen om, at barnet vælger den negative omsorg, som misbruget er, da barnet vurderer, at den negative omsorg er bedre end alternativet, jf. afsnit 5.4.

7.4 Samfundsmæssige årsager:

Med udgangspunkt i interviewmaterialet, er der også nogle samfundsmæssige faktorer, der er af betydning for, at forældre misbruger deres egne børn seksuelt. Ifølge teorien svigter samfundet i kraft af, at der ikke tales højt om problemet, jf. afsnit 6.1, hvilket informanterne også fremhæver;

"Vi tør godt snakke om alkohol, vi tør godt snakke om psykisk sygdom, vi tør godt snakke om hvad nu ellers der kan være, hvorfor er det at det seksuelle overgreb skal være så svært, fordi for barnet er det jo bare en del af det hele" (A:7).

Når samfundet ikke taler om problemet, *"[...] hvor skulle de vide fra [...] at andre piger ikke sover ved deres far eller bedstefar eller mor eller hvem det er"* (A:16). Eller *"[...] hvis lærerne ikke tør at snakke om at det er forkert med seksuelt misbrug [...]"*

hvordan skulle børnene så nogensinde finde ud af det” (A:16). Citaterne illustrerer samme pointe som teorien; at samfundet, som følge af berøringsangsten, er med til at lukke øjnene for problemet, hvorved der er mulighed for at misbruget stiltiende kan fortsætte, jf. afsnit 6.1. Ifølge informanterne medfører berøringsangsten også, at fagpersonerne helt automatisk lægger låg på det de ser og oplever (A:25), hvilket kommer til udtryk i citatet;

”[...] for der er meget berøringsangst omkring de her lukkede familier [-] hvor man godt kan / hvor man har bekymringen for børnene, men man ved ikke rigtig hvordan man skal præsentere det for familierne, man er bange for at man, øh, at det [-] begrænset samarbejde man [har] med familierne bliver forværret, hvis man går tæt på familien” (B:13).

Ifølge informanterne skyldes fagfolkernes berøringsangst, at de er bange for at forværre det sparsomme samarbejde med familierne, hvilket samtidig skaber forudsætninger for, at familierne kan forblive lukkede (B:15), og medvirker indirekte til at forældrenes misbrug kan fortsætte. Dette er ligeledes i tråd med teorien, jf. afsnit 5.1.1. Ifølge informanterne er *”[...] nogen af de historier man hører i medierne, det er jo så, altså det er jo så frygtelig at man / det nærmest blokerer helt for at man kan forestille sig det ik” (A:16). Eller ”[...] at man måske lidt har lukket øjnene for det, fordi sådan har det altid været” (A:14). Denne holdning afspejler sig ligeledes i teorien, hvor fagfolkene bagatelliserer og forskyder problemet, jf. afsnit 6.3.2. Informanterne fremhæver at *”[...] mange har lysten til at gøre noget mere for de her børn, men de ved ikke hvad man kan gøre, og hvordan man skal gøre det” (A:9), hvilket er i lighed med teorien, hvor fagpersonerne mangler viden og ressourcer, jf. afsnit 6.3.2.**

7.5 Uoverensstemmelser mellem teori og praksis:

Når der er så meget konsensus mellem teori og praksis, som ovenstående viser, kan det hænge sammen med en fælles diskurs blandt professionelle, hvor informanterne har hentet deres viden fra eksisterende teorier og diskurser på området. Under-

søgelse, teorier og praksiserfaring kan således være udviklet i forlængelse af allerede etablerede forståelser, men der er også nogle få uoverensstemmelser mellem teori og praksis. Ifølge teorien finder det seksuelle misbrug sted, når begge forældre har ensartede arbejdsmodeller for, hvad det vil sige at være forældre, jf. kapitel 5. Ifølge informanterne er det oftest kun den ene forælder, der har et konkret problem, eksempelvis et misbrugsproblem, hvilket skaber en disharmoni i familien (B:9). Ifølge informanterne er de familier, hvor det seksuelle misbrug finder sted, ressourcetsvage og dysfunktionelle (A:23;B:8). Informanterne har derfor ikke fokus på familier, der på overfladen virker velfungerende. Dette stemmer ikke overens med teorien, da der også finder misbrug sted i familier, som ikke er ressourcetsvage, jf. afsnit 5.2.2. Den kvindelige informant omtaler oftest ofret som værende en pige, mens krænkeren omtales som en mand: "[...] når man tænker på børn bliver udsat, så tænker man helt automatisk far eller bedstefar" (A:24). Eller "Man tænker ikke så meget mor eller en moster eller andre børn i skolen [...]" (A:24). Derimod sætter den mandlige informant ikke køn på hverken offer eller krænker: "[...] en mindreårig som havde kønslig omgang med en [-] øh, med en voksen" (B:18). At den kvindelige informant sætter køn på ofret og krænkeren, stemmer overens med samfundets kvindemyte, jf. afsnit 6.2.3, hvor kvindelige fagfolk ikke ønsker at blive identificeret med krænkeren, hvorfor denne omtales som værende en mand, hvilket samtidig er med til at opretholde myten om, hvem der krænker børn, jf. kapitel 1.

7.6 Kritisk forholden til interviewene:

Eftersom interviewene er foretaget med udgangspunkt i et tidligere projekt og derfor med et andet formål, er det nødvendigt med en kritisk forholden til interviewmaterialet. Interviewene bærer præg af, at der efterspørges årsager til, at seksuelt misbrug er mere udpræget i udkantsområdet, hvilket er et andet udgangspunkt end det, der ønskes belyst i specialet. Informanterne har stor indsigt i de faktorer, der relaterer sig til forældres seksuelle misbrug af egne børn, eftersom informanterne er en del af et projekt, der er målrettet familier, hvor seksuelt misbrug er et hyppigt forekommende problem. Interviewmaterialet er stadig anvendeligt, da der ikke kun er fokus på udkantsområdet, hvor disse familier er overrepræsenterede, men der er

ligeledes fokus på, hvad der er karakteristisk for forældrene, familierne og området. Interviewene kan således anvendes i forhold til, hvad der med udgangspunkt i praksis, kendetegner det individ, der begår seksuelle overgreb mod sine egne børn, og hvad der kendetegner familierne, hvor misbruget forekommer, samt hvad der er karakteristisk for det samfund, hvor misbruget finder sted. Da informanterne er tilknyttet et bestemt afgrænset geografisk område, er der fare for at den fremkomne viden er kontekst afhængig, hvorfor det ikke er muligt uden videre at generalisere den fremkomne viden til også at være gældende i resten af Danmark. Den geografiske afgrænsning giver således en speciel svaghed, fordi den kan være med til at bekræfte 'myten' om, hvor seksuelt misbrug er et særligt problem.

I kapitlet sammenholdes interviewmaterialet med viden fra de tre teoretiske perspektiver, for at undersøge, om teori og praksis stemmer overens. Dette er samtidigt en måde at undersøge, om interviewmaterialet er kontekst afhængig eller ej. Det skal nævnes, at jeg som interviewer ikke har haft samme mulighed for at påvirke interviewene i en bestemt retning, da interviewene er foretaget inden emnet for specialet blev valgt. Ved fortolkning af kvalitative interviews, er der fare for at fortolkningen er subjektiv og dermed afhængig af, hvem der fortolker materialet (Kruuse 2007:223). Det er således ikke givet, at andre kommer frem til de samme fortolkninger, hvorved der er risiko for at fortolkningen af interviewmaterialet stemples som værende uvidenskabelig (ibid.). Foranstående påstand kan modargumenteres med, at det er tilladt med forskellige fortolkninger af det samme materiale, når der stilles forskellige spørgsmål til interviewmaterialet (ibid.), hvilket er tilfældet med specialet og det tidligere 9. semesters projekt.

7.7 Fjerde delkonklusion:

Perspektivet fremhæver, at der eksisterer mange lighedspunkter mellem praksis og den teoretiske fremstilling af problemet, hvilket kan skyldes en fælles reference fagfolkene og teorierne imellem, men det kan ligeledes skyldes, at der er konsensus mellem teori og praksis. Som følge af de mange overensstemmelser mellem praksis og teori, kan der argumenteres for, at interviewmaterialet ikke er kontekst afhængig, men afspejler et mere generelt billede af problemet i Danmark. Tilgangen belyser, at der er faktorer ved individet, familien og samfundet, som har afgørende betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Derudover tydeliggør perspektivet, at de tre teoretiske perspektiver overlapper og påvirker hinanden gensidigt, til eksempel kan det nævnes om familierne er lukkede på grund af familiestrukturen eller om det i stedet skyldes berøringsangsten fra omgivelserne. At perspektiverne overlapper og påvirker hinanden understreger, at årsagen til at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, ikke kan forstås ud fra nogen entydig forklaringsramme. Det er derfor relevant at sætte problemstillingen ind i en helhedsorienteret forståelsesramme, hvorfor udgangspunktet for næste kapitel er en syntese.

8 Syntese:

Formålet med kapitlet er, via en syntesemodel, at skabe et overblik over de faktorer ved individet, familien og samfundet, som kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Sidst i kapitlet sættes syntesen ind i et anvendelsesperspektiv, hvor formålet er at kaste lys over, hvad fagfolkene kan anvende syntesemodellen til.

8.1 Syntesemodellen:

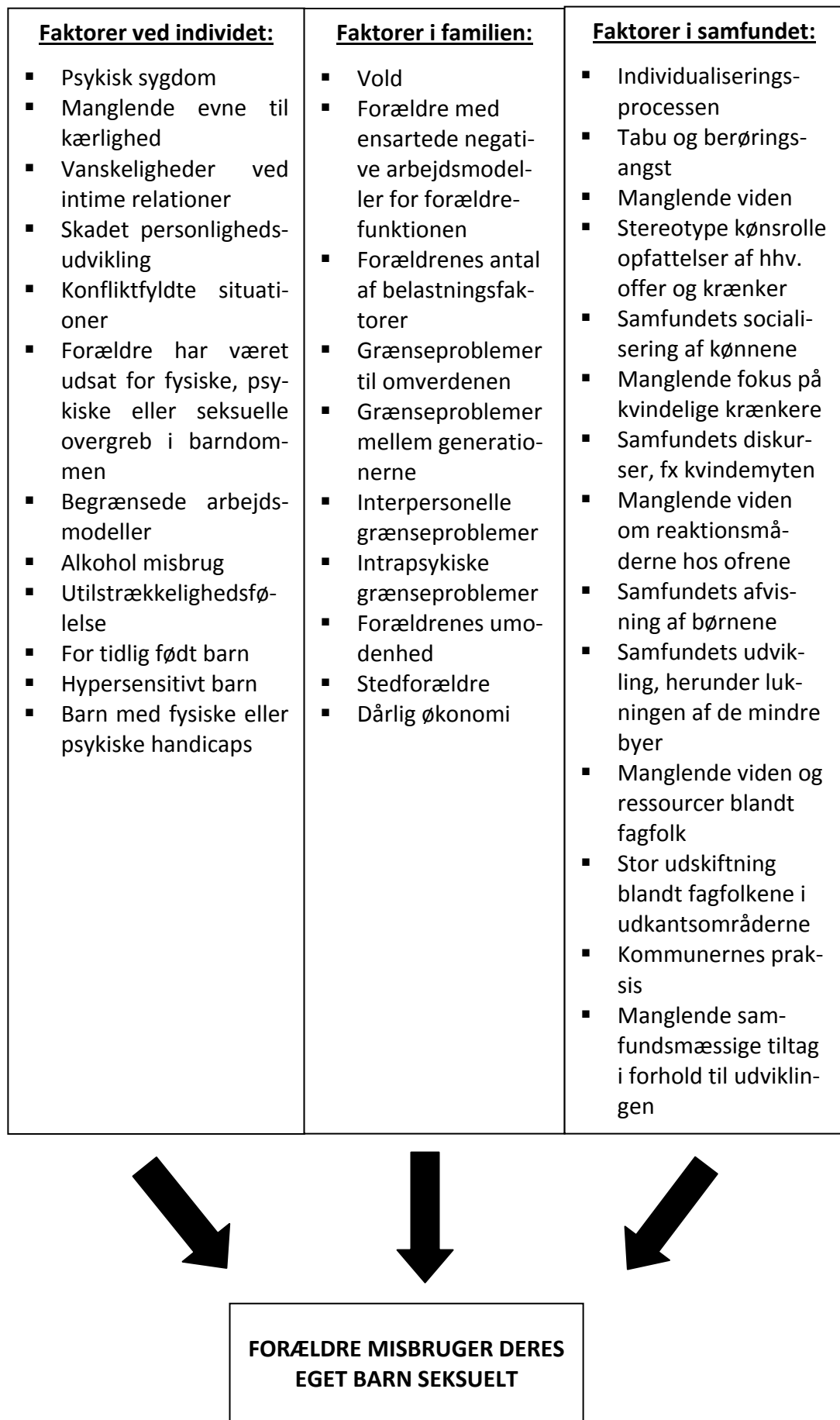
Syntesemodellen er inspireret af Alan Carrs Multifaktorielle model (Schwartz 2011:43), hvor der lægges vægt på risikofaktorer. Risikofaktorer er *”karakteristika, begivenheder eller processer som øger sandsynligheden for udvikling eller vedligeholdelse”* (Trillingsgaard 2007:23). Syntesemodellen udgøres af de opsamlende faktorer ved hvert af de tre teoretiske perspektiver, som kan have betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. I syntesemodellen er der ikke medtaget beskyttende faktorer, som er *”karakteristika, begivenheder eller omstændigheder, som fremmer kompetent udvikling og mindsker den mulige indflydelse af en risikofaktor”* (Trillingsgaard 2007:24), da det vurderes at disse primært er risikofaktorerne med omvendt fortegn. Det skal i denne forbindelse nævnes, at samfundets udvikling, hvor de små skoler lukker ned, kan være en beskyttende faktor, eftersom det samler en større faglighed omkring børnene på de store skoler. Den øgede fokus på problemstillingen vurderes ligeledes at være en beskyttende faktor, da fokuset kan være med til at aftabuisere problemet.

Syntesemodellen illustrerer, at der ikke kun er én risikofaktor eller et perspektiv der kan forklare, hvorfor forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Der er i stedet tale om nogle faktorer ved forældrene og/eller barnet, ved familien og i samfundet, som tilsammen kan forklare, hvorfor nogle forældre misbruger deres eget barn seksuelt. En enkeltstående risikofaktor udgør ikke nødvendigvis nogen risiko for seksuelt misbrug. Hvis det var tilfældet, så ville seksuelt misbrug stort set finde sted i alle familier. Det er derfor vigtigt at kigge på helheden og samtlige risikofaktorer der

er omkring barnet og samtidig være opmærksom på, at risikofaktorerne kan vedligeholde og forstærke hinanden. At de enkelte risikofaktorer og perspektiverne overlapper hinanden, skyldes at de er en del af en større helhed. En helhed, hvor alle tre forklaringsdimensioner skal inddrages, for en fuldstændig teoretisk forklaring af problemet, jf. afsnit 3.1.

Figur 4: Syntesemodel

8.2 Anvendelsesperspektiv:

Anvendelsesperspektivet henvender sig til de fagfolk, der arbejder med børnene til dagligt. Fagfolkene kan anvende syntesemodellen i forhold til, hvilke faktorer de skal være opmærksomme på kan udgøre en risikofaktor i forhold til seksuelt misbrug. Fagfolkene kan kigge isoleret på risikofaktorerne under de tre perspektiver, hvis de skal vurdere risikoen for, at et barn er udsat for seksuelt misbrug. Ud fra syntesemodellen er det således muligt at tage udgangspunkt i det enkelte barn og vurdere, hvilke forhold der udgør en risiko ved barnet, og hvilke forhold der udgør en risiko ved forældrene. På samme måde kan forholdene i familien vurderes. En sådan fremgangsmåde medvirker desuden til, at fagfolkene kommer tættere på familien, i stedet for at lukke øjnene for problemerne. Desuden kan fremgangsmåden også være med til at udelukke mistanke om seksuelt misbrug, eksempelvis hvis man kommer frem til, at barnets ageren skyldes at forældrene har samlivsproblemer. Når fagfolkene har kendskab til, hvad det enkelte barn har af problemer, er det lettere at målrette støtten herefter, og ressourcerne går ikke til spilde. Syntesemodellen bidrager også til, at fagfolkene kan se, at det ikke er tilstrækkeligt kun at rette fokus mod barnet, da overgrebene ofte finder sted inden for familien, hvorfor der både skal rettes fokus mod barnet, forældregenerationen, men også de voksne, som arbejder med børnene på et professionelt plan. Syntesemodellen kan derfor også bruges til, at fagfolkene kigger nærmere på, hvad de selv kan gøre, for at imødekomme problemet, hvilket de samfundsmæssige risikofaktorer kan bidrage til. Et større fokus på de samfundsmæssige risikofaktorer kan ligeledes medvirke til en mere nuanceret forståelse af, hvem der krænker børn, således at fagfolkene tænker ud over det stereotype billede, som blandt andet medierne er med til at tegne af krænkeren, men som fagfolkene også er med til at opretholde, jf. afsnit 6.2.3. Hvis der i stedet tegnes et realistisk billede af krænkeren, er det muligt at det også medvirker til at bekæmpe berøringsangsten, hvilket kan give et mere konstruktiv fokus på problemstillingen, herunder mere viden, hvilket der er behov for.

9 Kritisk forholden til specialet:

Kapitlets udgangspunkt er en kritisk og reflektiv forholden til den viden specialet frembringer, herunder også måden, hvorpå denne viden er fremkommet.

Der er i specialet efterstræbt en sammenhæng mellem metode, de teoretiske perspektiver samt den tidligere anvendte empiri i kapitel 7. Metoden er hermeneutisk, eftersom der fortolkes på de teoretiske tilgange. De teoretiske perspektiver har ligeledes oprindelse i hermeneutikken, jf. afsnit 4.4, 5.4 og 6.4, hvilket også er tilfældet med det praksisorienterede perspektiv, jf. afsnit 7.1.4.

Årsagen til at forældre misbruger deres eget barn seksuelt, kan ikke forklares ud fra nogen entydig forklaringsramme, men skyldes i stedet en kombination af forskellige individuelle, familie- og samfundsmæssige årsager, hvilket forrige kapitel understregede. Valget af de tre perspektiver er et forsøg på at komme omkring så mange plausible forklaringer på problemstillingen som muligt. Det skal i den forbindelse påpeges, at der er en vis subjektivitet forbundet med den fremkomne viden, hvilket hænger sammen med de anvendte perspektiver. Valget af perspektiver og dertilhørende teorier indebærer et fravalg af andre teoretiske retninger, hvilket giver anledning til overvejelser omkring, hvor omfattende en forståelse specialet giver af problemet. I specialet anvendes de teorier, som jeg mener, er relevante for problemstillingen, fordi de er med til at kaste nyt lys over de multifaktorielle sammenhænge, og samtidig fanger nuancerne, således at problemet bedre lader sig forklare. Det skal understreges, at der er tale om et selektivt valg, som er med til at farve og forme den fremkomne viden, hvilket jeg er velvidende om, har betydning for specialets konklusioner. Der er udeladt vinkler, som kunne have været inddraget til en berigelse af den samlede forståelse af problemet. Til eksempel beskæftiger specialet sig ikke med genernes betydning for problemstillingen. Det er muligt at generne udgør en faktor i forhold til problemet, men det er min overbevisning, at mennesket dannes i samspil med naturen og miljøet, hvorfor der trækkes på teorier, som alle hører under et bredt socialkonstruktivistisk felt, jf. afsnit 3.3. Dette skyldes ligeledes, at dem der igennem årene har beskæftiget sig med emnet, pri-

mært har været inspireret af den socialkonstruktivistiske tradition, hvilket har betydning for den fremkomne viden. Specialet kan således udvikles ved en tilføjelse af yderligere faktorer, som kan tænkes at have betydning for problemstillingen.

Forbehold til trods, mener jeg at have inddraget tilstrækkeligt med teorier under de forskellige perspektiver, hvilket har ledt til en nuanceret forståelse af problemstillingen. Specialet indeholder både individuelle, interaktionelle og systemiske vinkler, og kritikpunkterne bliver løbende diskuteret i form af en diskussion af perspektivets bidrag, jf. afsnit 4.4, 5.4 og 6.4 og ved en kritisk forholden til interviewmaterialet, jf. afsnit 7.6. Til trods for teoriernes forskelligheder, vurderes det, at de godt kan fungere sammen, da de hver især udgør forskellige niveauer og aspekter af problemkomplekset, hvilket ligeledes afspejler den multifaktorielle årsagsforklaring, jf. figur 4, der er kendetegnende for problemstillingen.

9.1 Validitet:

Hvad angår validiteten, det vil sige om specialet undersøger det, der ønskes belyst, er der vægtet kriterier, hvor formålet er at højne validiteten. I forhold til begrebsvaliditet, er der efterstræbt, at de anvendte begreber har samme betydning gennem hele specialet. Meget af litteraturen omkring krænkeren anvender forskellige begreber for krænker typerne, men de forskellige begreber dækker ofte over det samme. Eksempelvis anvender Marianne Gram begrebet *den regredierede krænker*, mens Jan Seidel anvender begrebet *den symbiotiske incestudøver*, men begreber dækker over den samme krænker type. At begreberne er forskellige, gør det vanskeligt at manøvrere rundt i litteraturen. Specialets interne validitet, hvilket omhandler om de anvendte argumenter er modstridende, vurderes som værende stærk. Dette kommer til udtryk ved, at de tre teoretiske perspektiver understøttes af praksis perspektivet, jf. afsnit 7.7. I forhold til at belyse problemets omfang er der en del uenigheder, men det vurderes at uenighederne skyldes forskellige metoder og definitioner, fokus i undersøgelserne, tidspunkt for undersøgelsen, hvilket afsnit 2.2 også belyser. Det skal i denne forbindelse fremhæves, at meget litteratur omkring emnet er af ældre dato, og Danmark er stort set ikke repræsenteret i de un-

dersøgelser, der refereres til (Raahauge Duhn & Karsberg 2013:9) Specialets eksterne validitet, det vil sige om det er muligt at generalisere den fremkomne viden, vurderes ligeledes som værende god. Dette skyldes de mange lighedspunkter mellem teori og praksis.

9.2 Reliabilitet:

Med hensyn til specialets reliabilitet, er der efterstræbt systematik og gennemsigtighed igennem hele specialet. Formålet med dette er, at den fremkomne viden er så pålideligt som muligt. For at højne specialets reliabilitet, er der i metode kapitlet redegjort for, hvordan den fremkomne viden er frembragt, hvilket har til formål at gøre det muligt for andre at nå frem til de samme konklusioner. Derudover er det ved hvert kapitel tydeliggjort, hvad formålet med kapitlet er, hvilket også har til formål at skabe systematik og gennemsigtighed i specialet, ligesom dispositionen også skal give et overblik over specialet. Det skal påpeges, at selvom der er efterstræbt systematik og gennemsigtighed i specialet, er det ikke ensbetydende med, at andre nødvendigvis når frem til de samme konklusioner, hvilket skyldes, at processen er formet af os som mennesker.

10 Konklusion:

Gennem specialet er det blevet tydeliggjort, at der eksisterer en stereotyp opfattelse af, hvem der misbruger børn seksuelt. Det er blevet fremhævet, at det ikke kun er sygelige, perverse og tilbagestående enlige mænd, der forgriber sig på børn. Når misbruget finder sted inden for familien, er det gruppen af fædre og stedfædre, der begår de fleste overgreb, mens det, når krænkeren er en kvinde, oftest er barnets mor, der begår overgrebene. Forældrene hører således til den gruppe af krænkere, der begår de groveste overgreb mod deres børn, og som i mange tilfælde gentager sig og står på igennem en årrække.

Den regredierede krænker udgør cirka 90 % af alle mandlige krænkere. Opstår der problemer eller konflikter, kan den regredierede krænker reagere ved at misbruge sit eget barn seksuelt. Årsagen hertil skyldes, at den regredierede krænker ikke har lært at håndtere konflikter på alternative måder. Den regredierede krænker har været udsat for overgreb fra sine forældre, og har derfor kun én type arbejdsmodel for, hvordan problemer og konflikter håndteres, hvilket også kan forklare, hvorfor det seksuelle misbrug 'nedarves'. De kvindelige krænkere forgriber sig på egne børn, fordi de lever i et forhold, hvor seksuelle krænkelser mod børnene er en del af parrets sexliv eller fordi omsorgen for barnet får seksuelle undertoner. Mødrene misbruger også børnene, fordi de selv har været udsat for overgreb i barndommen. Det der udløser overgrebene er en utilstrækkelighedsfølelse, hvor kvinderne har svært ved at finde deres plads i samfundet. Der kan også være nogle forhold ved det enkelte barn, som gør det mere prædisponeret for forældrenes seksuelle overgreb, eksempelvis hvis barnet har nogle handicaps, hvilket stiller andre krav til forældrene og kan forårsage negative følelser mod barnet.

Forældre gør brug af de samme opdragelsesmetoder, som de selv oplevede i barndommen. Forældre, som er blevet misbrugt seksuelt af deres forældre, kan, når de selv bliver forældre, udvikle nogle arbejdsmodeller, som gør at misbruget gentages. Misbruget ændrer således fortegn, da forældrene går fra en offerrolle til en krænker rolle. Det er ikke alle forældre, som selv har været udsat for seksuelt misbrug,

der gentager mønstret, når de selv bliver forældre. Dette skyldes at vores arbejdsmodeller kan ændre sig, eksempelvis hvis man finder en partner, hvor det seksuelle misbrug ikke er en del af arbejdsmodellen for forældrefunktionen.

Familier, hvor forældrene misbruger egne børn seksuelt, er ofte kendetegnet ved diffuse grænser familiesystemerne og familiemedlemmerne imellem, ligesom der ofte er tale om en hård grænse til omverdenen. Den hårde grænse til omverdenen medvirker til, at familierne ikke har kendskab til, hvordan andre familier fungerer, og har begge forældre selv været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, så har de kun én type arbejdsmodel for forældrefunktionen. De diffuse grænser mellem familiemedlemmerne skaber en rolleforvirring. Rolleforvirringen medvirker til at gøre det uklart, hvad der er forældrenes og børnenes ansvar i familien. Når grænsen mellem familiemedlemmerne samtidig er utydelige, skaber det grobund for en manglende respekt for det enkelte barn og dennes grænser, hvorved betingelsen for, at forældrene overskrider barnets grænser og misbruger det seksuelt, er skabt.

Der kan også være nogle andre faktorer i familien, som kan øge risikoen for seksuelt misbrug. Til eksempel er der en øget risiko for seksuelt misbrug i familier med stedforældre, hvilket blandt andet skyldes, at stedforældre ikke har samme beskytteren over for børnene, som biologiske forældre oftest har. Noget tyder også på, at familiens økonomiske situation har betydning for risikoen for seksuelt misbrug, men en dårlig økonomi kan ikke alene forklare misbruget. I stedet kan de økonomiske forhold være en del af en dynamik, der i interaktion med andre forhold, kan resultere i, at forældrene misbruger egne børn seksuelt.

At problemstillingen er forbundet med tabu og berøringsangst, medfører at misbruget kan fortsætte, da ingen, hverken børn, forældre eller professionelle, tør tale om emnet. Når misbruget ikke i talesættes som værende forkert, kan det medføre, at børnene ikke får kendskab til, at det der foregår i deres familien er forkert. At forældrenes misbrug ofte står på igennem en årrække kan således skyldes, at problemet er så tabuiseret og svært at forholde sig til, at selv fagfolkene har svært ved

det. At fagfolkene har svært ved det, kan også skyldes at de mangler viden og ressourcer på området.

Fra samfundets side har der ikke været meget fokus på kvindelige krænker, hvorved det er muligt at de kvindelige krænker, men også deres ofre, er blevet overset. Noget tyder på, at der er flere kvindelige krænker end hidtil antaget. Dertil kommer, at det er muligt at barnets oplevelse af svigt er større, når det er moren der krænker. Barnet oplever ikke 'kun' morens svigt, men også samfundets svigt, idet samfundet ikke er tilpasset til, at mødre også misbruger deres eget barn seksuelt. Samfundets udvikling, hvor især de mindre samfund er udfordret, skaber ligeledes gode betingelser for bestemte familietyper, eksempelvis nomadefamilierne, som har mange lighedspunkter med den typiske incestfamilie.

Afslutningsvis kan det konkluderes, at der er faktorer ved det enkelte individ, i familien og samfundet, som alle har betydning for, at forældre misbruger deres eget barn seksuelt. Misbrugets årsag kan derfor ikke forklares med udgangspunkt i én enkelt faktor, men skyldes i stedet et sammenspil imellem de individuelle samt familie- og samfundsmæssige faktorer.

Referenceliste:

- Andersen, H., Brante, T. & Korsnes, O. (2007) *Leksikon i sociologi*. København: Akademisk Forlag
- Bertelsen, P. (2001) *Antropologisk psykologi – et bud på en videnskabsteoretisk bestemmelse af disciplinen*. In: Bertelsen, P., Katzenelson, B. & Høgh-Olesen, H. *Hvad er antropologisk psykologi*. Bulletin, Forum for Antropologisk Psykologi, Nr. 9, 2001, Psykologisk Institut Aarhus Universitet
- Christensen, G. (2002) *Psykologiens videnskabsteori – en introduktion*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag
- Crawford, C. (1997) *Forbidden Femininity. Child Sexual Abuse and female Sexuality*. Brookfield: Ashgate
- Fink, H. C. (2005) *Psykologisk Leksikon*. København: Hans Reitzels Forlag
- Fischer, K. W., Ayoub, C., Singh, I., Noam, G., Maragnanore, A. & Raya, P. (1997) *Psychopathology as adaptive development along distinctive pathways*. In: *Development and Psychopathology, 9*. Cambridge University
- Gram, M. (1992) *Gårsdagens offer, dagens krænkere!* In: *Psykolog nyt* Årg. 46, Nr. 12, København: Dansk Psykolog Forening
- Gram, M. (1997) *Hvordan kan vi forstå pædofili?* In: *Psykologisk set* Nr. 26
- Gram, M. (2000a) *Kvinder der begår seksuelle overgreb mod børn!* In: *Vera* Nr. 10 · 2000 seksuelle overgreb
- Gram, M. (2000b) *Det seksuelle overgreb krænkerens profil*. Visby: Akademisk Forlag
- Helweg-Larsen, K. (2000) *Seksuelle overgreb mod børn i Danmark – Problemets omfang og karakter vurderet ud fra litteraturstudier og en række danske datakluder*. København: Statens Institut for Folkesundhed
- Helweg-Larsen, K., Schütt, N. M., Bøving Larsen, H. (2008) *Unge trivsel 2008 – En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i barndom og tidlig ungdom*. København: Statens Institut for Folkesundhed
- Hildebrand, E. & Christensen, E. (1988) *Familier med sexuel misbrug af børn*. Hvidovre: Hans Reitzels Forlag
- Hundeide, K. (2004) *Relationsarbejde i institution og skole*. Frederikshavn: Dafolo

- Hundeide, K. (2005) "Socio-cultural tracks of development, opportunity situations and access skills" In: *Culture & Psychology*, Vol. 11
- Johansen, B. D. (1998) *Incest i en skamskabende kultur*. In: Schmidt, F. L. *Misbrugt og krænket – Om incest og tabet af tillid og selvværd*. Århus: Klim
- Jørgensen, C.R. (2007) *En kulturkritisk psykologi?* In: Karpatschof, B. & Katzenelson, B. (Eds.) *Klassisk og Moderne Psykologisk Teori*. København: Hans Reitzels Forlag
- Killén, K. (2010) *Omsorgssvigt – Det teoretiske grundlag*. (4. udgave) København: Hans Reitzels Forlag
- Kruuse, E. (2007) *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag*. København: Dansk psykologisk Forlag
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *InterView*. København: Hans Reitzels Forlag
- Larsen, J. M. (2012) *Hvorfor er incest mere udpræget i udkantsområdet?* Aalborg Universitet: Upubliceret
- Larson, N. (1983) *Familieterapi i blodskamsfamilier*. In: Backe, L., Leick, N., Merrick, J. & Michelsen, N. *Incest. En bog om blodskam*. København: Hans Reitzels Forlag
- Leth, I. (1988) *Seksuelle overgreb mod børn og unge*. In: *Nordisk psykologi* vol. 40, Nr. 5
- Marquit, C. (1983) *Krænkeren – personlighedsdynamik og behandling*. In: Backe, L., Leick, N., Merrick, J. & Michelsen, N. *Incest. En bog om blodskam*. København: Hans Reitzels Forlag
- May-Chahal, C. & Herczog, M. (2003) *Child sexual abuse in Europe*. Strasbourg: Council of Europe
- Mitnick, M. (1983) *Børn som ofre for blodskam. Symptomer og behandling*. In: Backe, L., Leick, N., Merrick, J. & Michelsen, N. *Incest. En bog om blodskam*. København: Hans Reitzels Forlag
- Raahauge Duhn, M. & Karsberg, S. (2013) *Forebyggelse og behandling af seksuelle overgreb*. In: *Psykolog nyt* Nr. 8, København: Dansk Psykolog Forening
- Schmidt, F. L. (1998) *Misbrugt og krænket – Om incest og tabet af tillid og selvværd*. Århus: Klim

- Schwartz, R. (2011) *Den psykologiske undersøgelse af børn*. København: Hans Reitzels Forlag
- Seidel, J. (1995) *Overgreb mod børn – fysisk, psykisk og seksuelt*. København: Munksgaard · Rosinante
- Strange, M. (1998) *Når omsorg bliver til overgreb*. In: *Psykolog nyt* Årg. 52, Nr. 23, København: Dansk Psykolog Forening
- Trillingsgaard, A. (2007) *Diagnosticering og caseformulering*. In *Psykolog Nyt* Nr. 17, København: Dansk Psykolog Forening
- Zachariae, B. (1998) *Det vellykkede eksperiment. Introduktion til klinisk eksperimentel forskningsmetode*. København: Munksgaard

Forside billede:

Er hentet 24. maj 2013 på Avisen.dk på følgende link:

http://www.avisen.dk/overblik-seneste-sager-om-sexmisbrug-af-boern_160652.aspx?pic=11

Bilagsoversigt:

Bilag 1:	Artikel
Bilag 2:	Samtykkeerklæring A og samtykkeerklæring fra 9. semester
Bilag 3:	Samtykkeerklæring B og samtykkeerklæring fra 9. semester
Bilag A:	Transskription af interview A
Bilag B:	Transskription af interview B